

L. Marinei Siculi. Lib. xix.

tres appellantur, consistentes reuelarent, veniam suppliciter deprecantes. Ecclesie reconciliati, scelerum, quibus Christi nomen abnegassent, iniunctas sibi poenitentias agerent. Ad quod indicium priusq[ue] terminus temporis concessus prateriret hominum milia circiter septendecim vtriusq[ue] sexus conuenerunt. Quibus ecclesia, que fons est misericordie magnaeq[ue] pietatis, cōstenta poenitentis vnicuiq[ue] pro qualitate criminis impositis, vitam, qua fortasse digni non erāt, clementer indulsit. Multi autem qui literis & edicto parere noluerunt, in sua hærese perseverantes habita probatorum testium relatione capti fuerunt, & tormentis affecti, sua crimina consistentes in ignem coniecti vitam cum morte commutauerunt. Quorum alii sua crimina flebāt Christum recognoscentes, alii pertinaces in erroribus Moysi nomen inuocantes. Quorū paucis annis vtriusq[ue] sexus milia duo combusta fuerunt, Multis præterea, quos delictorum suorum poenituit, quibus grauius peccauissent, concessum est, vt in carcere poenitentias agentes vltā finirent. Aliis quoq[ue] qui morte liberati carcereq[ue] soluti fuerunt, hoc poenae genus datum est, vt scilicet infames essent, & priuati publicis officiis, auro & omni genere serici, duabus crucibus coloris ignei signarentur, quarum alteram in pectore, alteram à tergo super exteriorem vestem, que viderentur ab omnibus gestarent, & ipsi cognoscerent. Atimaduersum est etiam in mortuos, quos in vita deliquisse constabat, Quorum ossa, quae plurima fuere, publicis bonis fiscalisq[ue] priuatis honoribus & officiis è sepulchris extracta publice cremata fuerunt. Hoc iusticie genus homines q[uam] plurimi de stirpe Iudaica, suorum criminum cōsci, pertimescentes patria sua domoq[ue] relicta & multis magnisq[ue] rebus ex catholicorum principū regnis aufugerunt. Multi siquidem in Portugalliam, multi in Nauarram, alii in Italiam, alii in Galliam, alii in alias regiones, vbi se tutos fore putabant, migrauerunt. Quorum res & bona tam mobilia q[uam] stantia catholici principes in bello, quod aduersus Mauros & Barbaros alios gerebant, distribuenda censuere. Quarum rerum omnium summa fuit ingens. In Bethica namq[ue] provincia dimittat eorum qui cum filiis & vxoribus fugerant, inaniū & vacuarum domū milia quinque repleta fuere. Et quoniam, vt supra diximus, Iudeorum consuetudo nuper ad Christianam religionem conuersis perniciofa videbatur, propterea q[uod] occasionem peccandi sine dubio p[ro]bebat, catholici principes Iudeos omnes à regnorum suorum finibus in perpetuum depulerunt, & exterminarunt. Qui cum per edictum moniti neq[ue] vendere suas domos neq[ue] secum transferre pecunias possent, eorum nonnulli deprehensi fuere, qui nummos in asinorum clitellis & auribus deferebant. Fama fuit etiam quosdam seniores in lienibus & vetulas in vultu multas asportasse pecunias tanq[uam] in loculis.

DE SACERDOTIBVS ET VTRIVSQVE SEXVS

religiosis ad honestiorē vitam & officium reformatis.

Quantē autem nostris principibus omnis virtus & omnis honestas curę fuerit, non in humanis solum rebus, sed in diuinis etiā officiis ad religionis nostrę cultum spectantibus facile perspeximus. Quippe qui non minus diuinarum rerum cultores, non morū censors minus & omnium virtutum professores, q[uam] regnorum suorum gubernatores erant. Nec Reges magis videbantur q[uam] sacerdotes sanctiq[ue] Pontifices & humani diuiniq[ue] iuris & sanctissimarum legum conditores, custodes, & conseruatores, Dei semper nomen exaltantes, & hominibus iusticiam, pacem, quietemq[ue] & salutem procurantes. Quam ob rem cum vidissent religiosos omnium ordinum, & præcipue Minores & Prædicatores, alios honestius & præcepta suę religionis obseruantes, alios liberius ac dissolutius viuētes, nec ordini suę professionis nec superioribus obsequentes omnes qui Claustrales dicuntur & libere vagabātur, ad Obseruantium normā & honestiorem vitam compulere, etiam foemine sexus sacerdotes & sacras virginēs, quas moniales appellant, licentius vagari consueuerant, à virorum, qui suspecti videbantur, consuetudine secreto colloquio & monasteriorum suorum exitu prohibuere. Præterea in

De Regibus Catholicis.

Fol. cr.

uenibus adolescentulis alijs cunctis & qui literarum studiis & bonis artibus operam dabant, vsum longarum & sericarum vestium promissorumq; capillorum, quibus nonnulli maxime studebāt, ademerūt. His rebus & a studiosis oibus colebant, & a virtutibus alienis timebant.

DE LYDORVM ET BLASPHEMIARVM

prohibitione atq; lusorum poenis.

Prohibuerunt & ludos, aleæ præcipue atq; cartharum. Ex quibus multa quotidie malorū genera nascebantur. Sunt enim ludi, de quibus alibi plene scripsimus, persimiles meretricibus. Qui voluptate quadam non solum vulgares homines & insipientes, sed etiam nobiles equites virosq; primarios fallunt, literatos, sacerdotes, atq; Pontifices. Ideoq; catholici principes lutores omnes edicto publicoq; pœonio pœnis grauib; constitutis a ludis abstinere iusserunt. Ex quibus etsi quæ mala nascantur alio loco diximus, hic tamen aliqua repetimus, vt q̄ prudenter & q̄ sancte præceperint catholici principes omnes agnoscant. Quandoquidē in fores vbi pecunias & res, quas habebant, turpiter amiserunt, egestate coacti desperatione ducti omniq; spe destituti, in sese plerumq; manus vertunt, sibiq; mortem consciscunt. Ex quibus alii se laqueo suspendunt, alii gladio suo vitam finiunt, nonnulli de turri sese præcipitauerunt. Quidam se deiecerunt in puteos, alii in sania simulauit, in quam plures inciderunt non simula tam. Multi præterea lusorum latrones fiunt, qui primum, si leue commiserunt furtum, equitantes in asellis & capite mitram gestantes papyraceam, taurino neruo nudo corpore cecidit, eorū maleficia denunciante præcone. Quibus deinde furto secundo grauius iterum cecis aures amputantur. Postremo si tertio peccauerint suspendium merito patiuntur, aut si grassatores fuerint & viatores, aut spoliauerint aut occiderint, palis alligati per signum sagittariis exponunt. Hæc & alia multa mala lusoribus euentunt. Quæ quidem si multis qui ludunt hodie veniret in mentem, sibi fortasse cauentes a ludis abstinere. Sentirent enim & intelligerent q̄ misera, q̄ perniciofa, q̄ detestabilis, q̄ periculosa sit ludentium vita. Quos quidem conscientia suæ stimulis verberat, quos horrenda mortis umbra circumdat. Sed ad principes catholicos redeo, qui spiritu diuinitatis afflati viros omnes probos & quacuncq; virtute præditos extollebant magnis honoribus & commodis afficientes. Malos aut & pertinaces in maleficijs & obstinatos, quos errorum suorum poenitere non poterat, a suis principatibus exterminabāt. Vitijs præterea de ditos inuitiles homines & delictuosos omnes accusabant, castigabant, & a domo sua curiaq; sub mouebant, & præcipue lutores. Quibus nihil esse dicebant improbius, nihil furacius, nihil mendacius, nihil sceleratius, nihil dementius, nihil stultius, nihil insanius. Propterea q̄ si peccāt homines, qui certe peccant, nam mortalium nemo ferè viuī sine crimine, vnusquisq; tamen in eo peccat vitio, quo vititur, et non fortasse peccat in alijs. Peccant enim superbi vel sua forma vel aliqua de se opinione falsa decepti. Auariciæ multi crimen incurrūt, mala rerum, quibus haud indigent fortasse, cupiditate ducti. Deuincuntur nonnulli gulæ falsis irritamentis & dulcedine gustus. Plures libidine, feruore magno sanguinis accensi multiphariam variisq; modis q̄ grauissime delinquant. Inuidia non pauci foelicitatis alienæ dolore pallentes. Impatiētia multi, & quidem plerūq; sine causa grauius irascuntur, & ira cæci penitus mala multa committunt, alii desides & ocio somnoq; dediti vitam agunt, qui neq; sibi profunt neq; alijs. Sed vnus lusor peccat in omnibus. Qui quidem nunq; benefacit, nunq; bene cogitat, nunq; bene loquit. Qui nec colit nec habet amicos, qui non propinquos non fratres amat. Qui matris, vxoris, filie, sororis, & fortasse suam pecuniæ cupiditate ductus pudicitiam vendit & honorem. Qui parentum funus exoptat atq; molitur. Qui Deum abnegat. Qui animam suam occidit & inferis offert. Quid enim non facient homines, quos nō pudet perdere nummos, perdere tempus, perdere somnum, perdere famam, perdere vitam? Quocirca cum magna pars hominum semper & vbiq; luserit, illorum verissima mihi videtur opinio, qui subterraneas domos & antra tenebrosa lusorum plena esse dixerunt. Quā ob rem lusoribus ego consulere cupiens & opē ferre

Mala q̄ lusoribus
accidit.

Septem peccata
mortalia.

Inferna loca
lusorum plena

L. Marinei Siculi. Lib. xix.

quibusdam criminibus, et si eos primum grauius accusati, deinde tamen remedium demon-
strauit proficuum, & salutarem adhibuit medicinam. Qua quidem quicumque usus fuerit & Dei
misericordiam deprecatus, non equidem dubito, quin veniam facile consequatur. Illos autem
perituros & perpetuos cruciatus passuros prospicio, quos ultima uitae dies ludentes inuenit.
Nam qui ludos in uita non reliquerint, ludent etiam post mortem sua crimina fletus apud infes-
ros. Prudenter igitur & sancte catholici principes ludos, qui omnium malorum causa sunt, pro-
hibuere. Qui blasphemantibus etiam praueque loquentibus poenas, quibus plerent, statuerunt.

DE TEMPLIS A CATHOLICIS PRINCIPIBVS

aedificatis & aliis resectis & instauratis.

I Vsa pro Christianae religionis augmento bella gerentes ut hostes debellarent & victorias
consequerent, Deo Optimo Maximo & eius genitrici Mariae Virgini multisque sanctis non
modo supplicationes & sacrificia, sed etiam sacras & noua templa liberalissime deuotebant.
Quae subinde votorum compotes beneficiorumque memores optato potius largiter & officio
se praestiterunt maximis impensis. In Abila siquidem ciuitate templum diuo Thomae dicatum
a fundamentis aedificare coeperunt, quod aureorum prope centum quinquaginta milibus ab-
soluerunt. Toleti aliud admodum conspicuum nomine sancti Ioannis Euangelistae cui regum
cognomen indiderunt. In cuius exterioribus muris & parietibus altis magna pender catenarum
multitudo, quibus astricti Christiani, qui capti fuerant a Mauris multos annos illis seruierant.
Qui deuictis Mauris & Granata restituta, catholicis principibus catenas in memoriam suae re-
demptionis in hoc templum contulere. Segouiae monasterium magni sanctae Crucis ordi-
nis Praedicatorum condiderunt. Granatae Virgini Desparae templum maius domumque Ponti-
ficalem magnis exererunt sumptibus, & quatuor & viginti sacerdotibus suis, qui singulis die-
bus rem diuinam celebrarent, cellas fieri iusserunt, & suam sepulturam, in qua nunc simul eorum
corpora iacent. Atque aliud diuo Francisco religiosi ordinis Minorum. Condiderunt praeterea
coenobium extra urbem ordinis sancti Hieronymi magnis dispendiis & redditibus dotatum.
In quo etiam Gonzalez Fernandez Magnus Capitaneus sibi magni sacellum fieri iussit con-
spicuum, cui magnos redditus distribuit. Item condiderunt catholici principes extra urbem
coenobium ordinis Cartusiani, de quo scriptum est alio loco. Et intra muros ciuitatis aliud ordi-
nis Praedicatorum sub nomine & honore sanctae Crucis. A Granata quoque oppidum passuum
milibus circiter octo condere statuentes, quo Granatam facilius expugnarent, quod oppidum
Sanctam fidem vocauerunt, in primis templum in quo sacerdotes diuinis officiis sacrificantes
operam darent, aedificare iusserunt. Etiam in Compostella admodum venerabile templum &
hospitale domum in honorem sancti Iacobi & peregrinorum commodum atque profugum
fecerunt, opus nimirum primum maximeque necessarium. Magnas insuper in aliis templis & mo-
nasteriis aedificandis, multas & in aliis siue vetustate collapsis, siue ruinam minantibus resicienti-
dis & instaurandis pecunias contulerunt. Romae denique trans Tyberim apud portam sancti Pa-
cratii magnificum diuo Francisco templum condiderunt magnis impensis. In urbe praeterea
non minorem sumptum summamque pecuniarum dederunt in refectione domus hospitalis &
ecclesiae sancti Iacobi, quae Hispanorum dicuntur, contulere. Haec & alia multa fecerunt opera
catholici principes non minoris quidem virtutis & sanctitatis, quam munificentiae. Qui profe-
cto suis haeredibus & posteris omnibus mirabilia omnium virtutum reliquerunt exempla. Quibus
optimus quisque princeps ad gloriam uitae debet & excitari facile poterit.

DE CONCORDIA ET FINE BELLIS INTER CA

tholicos principes & Alphonsum Portugalliae Regem.

N Vnc autem quoniam initium & causam belli, quod a catholicis principibus contra Re-
gem Portugalliae gestum est, supra memorauimus, aequum est ratione poscere videri, ut

De Regibus Catholicis.

Fol. cxi.

eiufdem belli quoq; quod fupereft & finem demonftremus. Ad quam rem oftendendam quādam prius repetere neceffe eft. Anno. M. CCCCLXXIX. cū effent catholici principes in opido Guadalupo, quo Gallie Regis legati pro petenda confirmandaq; pace conuenerāt, nuncios de morte Ioannis Aragonum Regis acceperunt, & fubinde totius Aragonie, Sicilia, Valentie, Barcinonaeq; principatus oratores ad Ferdinandum Regē supplicatum venerūt, vt ad capiendam regnorum fuorum poffeffionem proficifceretur. Hinc itaq; difcidentes in Turrini Iuliam, quam ciuitatem Trogillum vocant, cum exercitu venerunt. Vbi funere folēniter celebrato & peractis exequiis, Gallorum Regis legatis cum pacis confirmatæ conditionibus honorifice dimiffis, Rex Ferdinandus in Aragoniam proficifcitur. Quo difcendente Regina fuis Ducibus accitis, omnes exercitus copias in partes quatuor diuifit. A quibus Emeritam Auguftam, Deletofam, & Montangē eodem tempore tormētis oppugnari iubet. Sunt autem hæc oppida Lufitanie prouincie inter Anam flumē & Tagum, Portugallieq; regno propinqua. Quæ mulier quēdā Maria nomine Pachiequa filia spuria Ioānis Pachiequi Villenē Marchionis, quæ Portugallie Regis partes fouebat, occupauerat. Hæc mulier orbata marito nimis audax & inconfulta fuit multorum malorum caufa. Quæ non fœua minus & inuicis, q̃ impudens & temeraria cum Petrum Portucarrerium Metellini Comitē filiū fuum, quinquēniū deprehensum tenuiffet, deinde folutum multorum precibus ē domo fua crudeliter elecit. Et contra catholicos principes Alphōfo Portugallie Regi multas arces Castellę regnum & bona fua omnia pollicebatur. Dum hæc oppugnantur oppida multaq; alia per hanc regionem bella geruntur, Alphonfus Cardinas ordinis fancti Iacobi militie præfect⁹ apud Emeritam cum Portugallie Regis exercitu magnum prælium commiffit. In quo multis vtriusq; partis occifis, deum Portugallie Regis equites longo labore defeffi terga verterunt. Quorum præter interfectos multi quoq; capti fuerūt, & in his Eborenfis epifcopus omnib⁹ fignis amiffis. Alphōfus autem Cardinas etī duo magna vulnera fortiffime pugnans acceperat, hæc tamē infigni victoria potitus & fugatis hoftibus magnum quidem Ducis nomen adeptus eft, & fingularem catholicorum principum gratiam. Qui vel vltro ducatorum auri milia circiter nouem, quæ fingulis annis pendere tenebatur, liberaliffime remiferunt. Sub idem tempus alii Regine Duces oppida, quæ fupra memoraui⁹, acriter oppugnabant, & Deletofa arcē coeperant, multisq; aliis in locis prælia magna quotidie gerebantur. In quibus magn⁹ vtriusq; partis hominum numerus defiderabatur. Atq; multo quidem plures interfiffent, nifi Deus, cui⁹ mifericordia magna eft, huc bello finem dediffet. Qui fanctas catholicorum principum mentes fcrutatus, eorum magnos labores miferatus eft. Cui⁹ afflata fpiritu Beatrice Iſabellæ Regine mater tera, quæ prudentiffima mulier Ferdinandi Vifei Ducis Portugallie Regis fratris vxor fuerat, & Alphonfum Portugallie Regem & eius filium Ioannem generum fuum, & Iſabellā Castellæ Reginam fœ fororis filiam vehementer amabat, cū inter cognatos & propinquos fuos crudeliſſima bella geri moleſtiſſime ferret, ad Iſabellam nuncium cum literis clā miſit. Quibus eā rogabat, ut commodi fui caufa in aliquem locum Portugallie regno propinquum cōuenerēt. Vbi de rebus ad pacem & concordiam ſpectantib⁹ & neceſſariis colloquerent⁹. Certam fe ſpē habere dicebat Deo iuuante, vt bellis & malis omnibus atq; laboribus finem darent. Cui⁹ humanitas & tam pius animus Iſabellæ Regine fuit nimis q̃ gratiffimus. Ideoq; voluntati ei⁹ fanctiq; defiderio ſatisfacere ſtatuens, in Alcantaram, quod oppidum eft in ripa Tagi Portugallie propinquum cum paucis equitibus fe contulit. Huc aduenientem Beatricem materterā fuam magna læticia reuerēter excepiſt, & in eadem domo iuxta fe collocauit. Vbi per dies octo penē ſolē locutę ſunt. Et ineundę pacis conditiones ordinemq; literis mandauere. Quibus cū Beatrix diſceſſit, & cum ea Rhodoricus Maldonatus iureconſultus Iſabellæ Regine conſiliarius profectus eft, Quem Regina miſit quali legatum, vt ea quæ cum Portugallie Rege fierent intelligeret, & ad ſe ſcripta mitteret. Beatrix autem vbi ſuam domum peruenit, primum Ioanni genero ſuo Regis filio, quem pacis & concordie cupidum nouerat, quas attulerat conſtitue

Maria Pachiequa

Alphonfus Cardinas.

L. Marinei Siculi. Lib. xii.

tionem pacis ostendit. Hic Dei cultor & ingenio magno peditus ab initio causam patris & expeditionem non iustam esse cognoscens, inuitus aduersus Catholicos principes bellum gesserat. Quocirca cum per honestas concordie sanctiones, quas etus socrus sanctissime procurauerat, approbasset, suos consiliarios & omnes equites, qui voti sui participes erant & eiusdem voluntatis comocauit. Quibus cum rebus ad pacem spectantibus communicatis, omnes Alphonsum Regem conuenerunt. Qui cum ea quae Beatrix eius cōsocrus egerat cum Isabella Regina causa pacis & quietis audiuisset, etsi sua magis quam aliorum interesse videbat, male tamē persuasus a multis & praesertim a Castellans, qui quoniam a suis principibus temere defecerant, pacē magis quam bellum timentes, ei dicebant ut ab incepto nullo modo desisteret, propterea quod sine magno suo dedecore facere non posset, pacis & concordie conditiones renuit, alias petēs neque iustas neque sibi concedendas, & inimicorum magis fallacibus quam amicorum veris consiliis est obsequutus. Quem cum neque publice multi neque priuati deprecantes alii flectere potuissent, Mal donatus Isabellae Reginae consiliarius spe iam pacis amissa, cōmeatum petēs a Rege quatenus nihil agi videbat, discedere statuit. Quod sciens Ioannes Regis filius cum ne discederet rogauit. Et Regem sola Beatrice praesente sic est allocutus.

DE SERMONE QVEM IOANNES PORTV-

galliae Regis filius ad patrem habuit.

SI Regiam dignitatem & vitam tuam maiori curae nobis esse crederes, quam vllis aliis charissimis precibus anteponeres. Quare te quoniam tuae consocrus & meum consiliū quasi alterū mulieris & alterum iuuenis aspernari videmus, & si magis accipere quam dare consiliū deberemus, decreuimus tamen tuae maiestati, quae nostrae mentes in hac expeditione praesagire videntur, ostendere. Vt si quando vel tui vel aliorum consiliū poenitere te coeperit, nostrum memoria repetitum cognoscas. Expeditionis nostrae causam, si verum fateri volumus, iam iniustā esse Deus hominesque sciunt. Quod ne sili quidem Castellani negant, qui nobis, ut hoc bellū gereremus iniuste falsoque persuaserunt. Henrici namque Castellae Regis naturae defectus, quod inter nos dici potest, multis mulieribus & duabus vxoribus fuit quānotissimus. Qui non sine causa conscientiae suae stimulis actus, ante mortem suam Isabellam sororem & non aliam sibi successuram in reituro nominauit. Ex quo quidem intelligere facile est quod iniustam huiusmodi belli causam suscepimus. Ideoque mirari minime debemus, si nobis aduersa fortuna semper fuerit. Aspirat enim Deus in bellis gerendis & maxime fauet pro virtute iustitiaeque pugnantibus. Et proinde victoriam consequi non possumus. Quod si causa nostra, quā, ut videmus, dānant omnes, iustior esset, non propterea pacem recusare deberemus. Nam si nostras cum aduersariorū copiis cōferamus, nimirum quanto sumus inferiores omnibus rebus cognoscemus. Illorum siquidem vires indies crescunt, nostrae vero quotidie minuantur. Augentur illis exercitus & regnorum numerus, nobis vnicum regnum est & non magnum, atque iam pecuniae & viris exhaustum. Iuuentus & equites bello consumpti. Expetunt illorum magni principes gratiā & amicitiam, & praecipue Gallorum Rex Ludouicus. Qui nuper iam nostri foederis oblitus, ad eos oratores misit pacem perpetuam petentes. Quae nobis igitur habenda spes est, aut vnde venturum auxilium sperare possumus? Consule ergo mi pater honori tuo, consule obsecro & tuorum omnium saluti. Nec committas, ut dum principatus alienos affectas, iure tuos amisisse videare. Nam per Deum immortalem, quid nobis volumus, aut quid quaerimus? Non inquis possum sine dedecore, tot nobis illatis iniuriis, a ceptis desistere propter hominū sermones. Immo certe potes pater & tua magna cum laude, propterea quod pax tibi non petitur, sed honestissimis conditionibus offertur. Quam quidem non recusabis, si tecum plus virtus et ratio quam vulgi valebit opinio, si plus Dei iusticiam, quam populi rumores timebis, si tuam aetatem respexeris, si successorum tuorum salutem futuramque quieti consulere volueris, si pericula, quae passi sumus in praeteritis, & quae

De Regibus Catholicis.

Sol. cxij.

exercitus amiserimus memineris, si quæ regno Castellæ propinquus sumus, & quæ eius amicitia nobis necessaria sit consideraveris. Non omittas igitur obsecro sanctissime pacis conditiones nobis oblatas, neque te fallant Castellæ consilia. Qui quoniam suis principibus iniuste defuere, mori quidem mallent in bello, quam illorum subire iudicium. Non spernas igitur preces nostras, amantissime pater, ne nostra Deo, qui propter superbiam Luciferum de cælo deiecit, pertinetia displiceat. Diligit enim Deus pacis amatores, & inimicos odit atque castigat. Hoc sermone admodum tristi & Beatricis precibus, quæ lachrymas continere vix poterat, Rex conuictus, & quasi flenti similis Ioannem filium gemens amplexus est. Et ad Beatricem conuersus: o mulier, inquit, non minus sancta & sapiens, quam fortis & excellens, magna nimirum est tua virtus, magna inquam tua erga nos fides, magna pietas & amor maximus. Quæ quidem sola tua prudentia proficuum nostris malis nostrisque laboribus excogitasti remedium, salutare doloribus medicinam, & finem bellis optatum. Magnas igitur tibi gratias agimus, & amantissimis tuis atque sapientissimis consiliis obsequimur. Faciemus itaque quolibetissime quod filius noster ex tuo consilio nos deprecatus est. Quem ego profecto video posthac tibi multo magis, quam mihi ipsi, qui eum genui, debiturum. Hæc cum dixisset, eius dexteram filius osculatus est, & Beatrix ei magnas gratias egit. Postero die Rex convocato consilio, & re diuina celebrata, Maldonato Regine Isabelæ consiliario præsentis pacis constitutiones, quæ fuerunt huiusmodi libenter accepit.

Verba Regis

DE PACIS ET CONCORDIÆ SANCTIONIBVS

inter Isabellam Castellæ Reginam & Alphonsum Portugalliæ

Regem vtroque petitis & concessis.

Pacis & concordie conditiones, quas vtrique pars petiit & concessit, sic se habent. Imprimis ut Rex Portugalliæ titulum, quo se Castellæ & Legionis Regem vocari iusserat, deponeret, et insignia Castellæ Regum, quæ suis clypeis impresserat, abraderet, iureiurando promitteret ne Ioannam suæ sororis filiam uxorem duceret. Atque illa sex mensium spacio suo vteretur arbitrio, quæ siue manere vellet in Portugalliæ regno, siue alio proficisci, liberè facere posset. Dum tamen ei neque Rex Portugalliæ, nec alius quisque præstare fauorem & auxilium auderet. Quæ si forte in Portugalliæ regno permanere statueret, peracto semestri tempore de duabus conditionibus alteram eligere teneretur. Vt scilicet vel Ioanni Castellæ principi, qui tum paruulus admodum erat, nuberet, ac tam diu apud Beatricem, quam supra memorauimus, maneret, donec sponsus ad virilem perueniret ætatem, vel ordinis sanctæ Claræ religionem ingrederetur in una domo ex quinque in Portugalliæ regno nominatis. Et Alphonsus Portugalliæ Regis ex Ioanne filio nepos Isabellam Catholicorum principum filiam uxorem duceret. Quæ cum per aliquod tempus ad certitudinem pacis & confirmationem in arce Morana quæ est in Portugalliæ regno, maneret, sub custodia & contubernio Beatricis, quæ præcipua pacis causa fuerat. Hæc fuerunt Isabelæ Regine pacis conditiones. Portugalliæ vero Regis quæ sequuntur. Primum sibi suique filio aurifodinas apud Indos Castellæ Reges non impedirent, sed liberas & à suis primum repertas relinquerent, & pacis vinculum, quod inter sese sanciebant, omnes vtriusque partis populos comprehenderet & obligaret, per vnus & centum annorum spacium. Deinde ut Castellæ, qui dum sibi meruissent contra suos principes crimen læsæ maiestatis incurrissent, ignosceretur. Quibus etiam dimissis erroribus omnia bona, quæ in Castellæ regno perdididerant, restituerentur. His pacis conditionibus vtroque datis & acceptis & à Portugalliæ Rege iureiurando confirmatis, & alta præconum voce tubarumque magno clangore publicatis, & fama Regum concordiam & amicitiam denunciante, ingens populis læticia oborta est, oppugnationes desistunt, bella cessant, arma deponuntur, gratulationes aguntur, spectacula fiunt. His confectis negotiis Rex Alphonsus legatos, quibus integrā facultatē suam dedit, & pacis conditionum, quas ipse iuratus confirmauerat, ad Isabellam Reginā misit exemplum. Quibus illa legatis appropinquantibus Hispaniæ Cardinalem & Comestabilem, quos

L. Marinei Siculi. Lib. xx.

alio in locis nominauimus, cum omnibus sue domus equitibus atq; Pontifices cum sacerdotibus obuiam exire iussit, & omnes in aulam ingredientibus honorifice recepit. Quæ pacis institutiones, quas afferebant, acceptas cum diligenter prius legisset, subinde coram omnibus iurando confirmauit, & præconio sonitusq; tubarum, quemadmodum Portugallie Rex fecerat, publicari iussit, nunciosq; statim ad Ferdinandum Regem, qui Barcinonæ tunc erat, cum literis destinauit. Quibus eum de pace cum Portugallie Rege composita & quibus conditionibus certiore faciebat. Cuius rei nuncius Ferdinando Regi fuit admodum gratus atq; iucundus. Erat enim de honore atq; salute Regine absente, quam multis hostibus circumuentam resili querat, valde sollicitus. Ideoque magnas Deo gratias agens, eundem nuncium magno munere donatum cum suis literis ad Reginam remisit. Quæ cum populis omnibus illius provincie, quæ vocant extremum iusticie, præfectos ordinemq; dedisset, ut in pace omnes & honeste viverent, cumq; omnibus & præcipue viduatæ mulieribus bona, quæ bellorum temporibus indigne perdididerant, restitui iussisset, Toletum se recepit. Quo sub idem tempus venit etiam Rex Ferdinandus, qui se quoque iurando coram Portugallie legatis pacis conditionibus aftrinxit. Quam pacem & concordiam suis literis & nuntiis ab omnibus regnorum suorum magnatibus, ciuitatibus, & populis diligenter obseruari iussit, poenis grauib; & censuris constitutis, contrarium facientibus. Interim vero Ioannia, quam supra memorauimus, quæ admodum puella, diuino tamen lumine circumfusa terrenas opes, voluptates humanas & mundi fallaces insidias cognoscens atq; Ioannis Castellæ principis, qui mundi dominus, si uixisset, futurus erat, oblatas sibi nuptias renuens uitam multo meliorem tutioremq; sanctæ religionis elegerat. In qua primis annis circiter quinquaginta, & uiuit hodie sanctissime Deo seruans. Quæ quidem cum religionem ingressa est annum fere vigesimum agebat. Et hoc anno præsentis. M. D. XXII. quo nos hæc scripsimus, annum agens fere tertium & sexagesimum sola quidem superest omnibus Hispaniæ principibus eius ætatis uita perfunctis. Cuius animus nimirum sapientior fuit quam aliorum, & multo melior conditio. Propterea quod breues sint humanæ prosperitates, & dies hominum cognoscens caducis rebus & incertis prudentissime renuncians, meliorem uitam elegit. In qua Deo seruans æternæ gloriæ præmium sperat,

LIBER. XX.

DE BELLO QVOD CATHOLICI PRINCIPES
gesserunt contra Mauros Granatenfes.

BELLO quod cum Rege Portugallie Catholici Principes gerebāt extincto, factaq; pace conditionibus, quas supra memorauimus, aliud subinde cum Mauris Granatensibus gessere, diuturnius, difficilius, laudabilius, & propterea memorabilius. Illud enim prius ut Portugallie Regē, qui uolenter in Castellæ regnum ingressus eos iniuste prouocauerat, a suis finibus propellerent. Hoc autem posterius, ut veteres iniurias Christianis à Mauris illatas uisceretur, & suo Granatæ regno recuperato nomē & cultū Christianæ religionis augerent. Quapropter iure quidem, & illorum maxima diligentia summaq; fortitudo laudibus efferenda est, & præteritorum Regum Christianorum, atq; Pontificū negligentia & ignauia est accusanda, quod Mauros Mahumetanæ spurcissimæ nefandissimæq; sectæ cultores, & uerissime sanctissimæq; Christianæ religionis immanissimos hostes, non sine maxima totius Christianitatis ignominia, in vno Hispaniæ angulo septingentos annos, & ultra cōmorari sustinere potuerunt. Ceterum quoniam de hoc bello, quod Catholici principes cum Mauris Granatæ annos fere decem gesserunt, multi uiri satis idonei, qui Regia castra sequebant, & rebus gestis ac præliis interfuere copiose

L. Marinei Siculi. Lib. xx.

alio in locis nominauimus, cum omnibus sue domus equitibus atq; Pontifices cum sacerdotibus obuiam exire iussit, & omnes in aulam ingredientibus honorifice recepit. Quæ pacis institutiones, quas afferebant, acceptas cum diligenter prius legisset, subinde coram omnibus iurando confirmauit, & præconio sonitusq; tubarum, quemadmodum Portugallie Rex fecerat, publicari iussit, nunciosq; statim ad Ferdinandum Regem, qui Barcinonæ tunc erat, cum literis destinauit. Quibus eum de pace cum Portugallie Rege composita & quibus conditionibus certiore faciebat. Cuius rei nuntius Ferdinando Regi fuit admodum gratus atq; iucundus. Erat enim de honore atq; salute Regine absente, quam multis hostibus circumuentam res liquerat, valde sollicitus. Ideoque magnas Deo gratias agens, eundem nuntium magno munere donatum cum suis literis ad Reginam remisit. Quæ cum populis omnibus illius provincie, quæ vocant extremum iusticie, præfectos ordinemq; dedisset, ut in pace omnes & honeste viverent, cumq; omnibus & præcipue viduatæ mulieribus bona, quæ bellorum temporibus indigne perdididerant, restitui iussisset, Toletum se recepit. Quo sub idem tempus venit etiam Rex Ferdinandus, qui se quoque iurando coram Portugallie legatis pacis conditionibus aftrinxit. Quam pacem & concordiam suis literis & nuntis ab omnibus regnorum suorum magnatibus, ciuitatibus, & populis diligenter obseruari iussit, poenis grauib; & censuris constitutis, contrarium facientibus. Interim vero Ioannia, quam supra memorauimus, quæ admodum puella, diuino tamen lumine circumfusa terrenas opes, voluptates humanas & mundi fallaces insidias cognoscens atq; Ioannis Castellæ principis, qui mundi dominus, si uixisset, futurus erat, oblatas sibi nuptias renuens vitam multo meliorem tutioremq; sanctæ religionis elegerat. In qua primis annis circiter quinquaginta, & uiuit hodie sanctissime Deo seruens. Quæ quidem cum religionem ingressa est annum ferè vigesimum agebat. Et hoc anno præsentis. M. D. XXII. quo nos hæc scripsimus, annum agens ferè tertium & sexagesimum sola quidem superest omnibus Hispaniæ principibus eius ætatis vita perfunctis. Cuius animus nimirum sapientior fuit quæ aliorum, & multo melior conditio. Propterea quod breues sint humanæ prosperitates, & dies hominum cognoscens caducis rebus & incertis prudentissime renuncians, meliorem vitam elegit. In qua Deo seruens æternæ gloriæ præmium sperat,

LIBER. XX.

DE BELLO QVOD CATHOLICI PRINCIPES
gesserunt contra Mauros Granatenfes.

BELLO quod cum Rege Portugallie Catholici Principes gerebāt extincto, factaq; pace conditionibus, quas supra memorauimus, aliud subinde cum Mauris Granatensibus gessere, diuturnius, difficilius, laudabilius, & propterea memorabilius. Illud enim prius ut Portugallie Regē, qui uolenter in Castellæ regnum ingressus eos iniuste prouocauerat, a suis sinibus propellerent. Hoc autem posterius, ut veteres iniurias Christianis à Mauris illatas uisceretur, & suo Granatæ regno recuperato nomē & cultū Christianæ religionis augerent. Quapropter iure quidem, & illorum maxima diligentia summaq; fortitudo laudibus efferenda est, & præteritorum Regum Christianorum, atq; Pontificū negligentia & ignauia est accusanda, quod Mauros Mahumetanæ spurcissimæ nefandissimæq; sectæ cultores, & uerissime sanctissimæq; Christianæ religionis immanissimos hostes, non sine maxima totius Christianitatis ignominia, in vno Hispaniæ angulo septingentos annos, & ultra cōmorari sustinere potuerunt. Ceterum quoniam de hoc bello, quod Catholici principes cum Mauris Granatæ annos ferè decem gesserunt, multi uiri satis idonei, qui Regia castra sequebant, & rebus gestis ac præliis interfuere copiose

De Bello Granatensi.

Sol. cxij.

prose scripserunt, ego capita duntaxat breuiter attingam. De Granatensi namq; bello magnū volumen impleuit pulchramq; confecit historiam facundo suo & eleganti stilo. Siculus quidā nomine Petrus Sancteramus ciuis Messanus. Quod mihi, cum ad me Salmanticam venisset, ostendit, & ego, noua delectatus historia, paucis diebus perlegi. Scripsit & Hispano sermone Ferdinandus Pulgarus, homo nimirum in suo genere scribendi satis eloquens. Cuius magnū volumen in Latium sermonem vertit Antonius Nebrissensis. Cuius ego translationis initium duntaxat legi. In quo satis elaborasse mihi visus est & bene castigat. Meminerunt præterea belli Granatensis Protonotarius Petrus Martyr, Gonçalus Aiora Cordubensis Regius historicus, Alphonsus Palentinus, & Tristanus Siluius. Scripserunt & alii multi, partim Latino, partim Hispano sermone. Quorum nomina, quia sunt ignota, subiceo. Et quoniam aliorū omnium, qui de rebus, quas principes Catholici gesserunt memorabiles, conscribere, magna volumina multos annos fortasse latebunt, & ad posteros differuntur, me nūc videntibus rem non ingratiū facturū putauī, si Cæsareæ Maiestati seruīens, ea quæ de rebus à Ferdinando Rege & Isabella Regina animose sancteq; gestis summam scripsissem, excusa formis in lucem circumferenda protulero. Quod à me quotidie complures Hispaniæ viri nobiles, & Siculi de me benemeriti, quibus morem gerere necesse est, petunt & efflagitant, Ne me igitur vel laudantium & ingratiū, vel immemorem suorum erga me beneficiorum putent, compendio, quod de bello cum Portugalliæ Rege supra memorauī, Granatense subnectam, & simul impressoribus dabo. Cæterum Lectores admoneo atq; rogo, vt opus immaturum & ante tempus præcipitatum, non solum legant, sed etiam diligenter inspiciant & emendent, in quo quisdem & Hispaniæ gloriæ consulent, & mihi simul rem gratissimam facient. Verum enimvero quoniam de causa transituq; Maurorum in Hispaniam, qui fuit, vt aiunt, Rodorici Regis temporibus, ab hinc anno fere octingentesimo, alio loco scripsimus, nunc à situ & regione regni Granatensis & ciuitatis initium faciemus.

Qui de Granatensi bello scripserunt.

GRANATAE REGIONIS ET VRBIS DESCRIPTIO.

Hispaniam omnem, vt alio loco diximus, autores multi in prouincias quinq; diuiserunt. Tarraconensem scilicet, Galatiam, Lusitaniam, Bethycam & Carthaginensem. De quibus libro primo sigillatim scripsimus, atq; quicquid in vnaquaq; memorabile sit ostendimus. Granatae autem regnum regio quædam est media inter Bethicam prouinciam & Carthaginensem, vel potius pars est vtriusq;. Cuius regionis longitudo est passuum milium circiter ducentorum, & latitudo fere centum, patetq; circuitu ad passuum milia septingenta. Est enim longitudo ab Ronda vsq; ad Oscam, latitudo vero ab oppido Cambili vsq; ad mare mediterraneū & portum Almaguercis. Quæ ad meridiem spectans ex vna parte planities habet amplas & fertiles campos. Ex altera Bastanos montes altos & ascensu difficiles. Ad quos montes & asperiora loca, quæ vulgus Alpuxarras appellat, quidam Maurorum Duces à Christianis apud Saltus Pyrenæos acerrimo prælio fusi magnaq; suorum militum multitudine cæsa, per sexcenta fere passuum milia fugientes peruenierunt. Hic ex montium iugis altisq; rupibus velut ex propugnaculis & turribus ingentia saxa deuoluentes ascensuq; Christianos prohibentes sese defendebant. A quibus Christiani Duces & omnes milites diuturnitate belli & multis præliis ante gestis, longaq; persecutione iam defessi crebrisq; saxis & telis grauiter offensi, quum diutius ferre laborem non potuissent, cum suis omnibus copiis discesserunt, & vnusquisq; domū suā se recepit. Quorum discessu Mauri valde lætantes quum aliquandiu Christianorum timentes insidias in montibus se continuissent, deinde iam Christianis absentibus longeq; remotis in campos planaq; loca descenderunt. Et cū multis aliis, qui traiecerant ex Africa, cōiuncti Granatam urbem compluraq; oppida, quæ postea nominabimus, rursus occuparunt. Quorū q

Bastani montes.

L. Marinei Siculi. Lib. II.

potentiores erant, & plus viribus valebant, Regum nomen usurpantes urbem Granatam omnium totius Hispaniæ ciuitatum maximam domicilium habuere.

DE SITV ET FORMA VRBIS GRANATAE.

Bini colles. Cæterum urbis Granatæ situs & forma est huiusmodi. Colles binos altos & quasi montes amplectitur. Quos Darrus amnis per vallem mediam fluens diuidit. Alterius autem collis regio nomen habet Alhambra. Quam Mauri sua lingua rubram significari dicunt, & hoc nomine dici vel à conditore homine russo, vel à rubra terra, quæ nunc etiam cernitur in ædificiis. In huius autem regionis eminentiori loco domus est regia magnitudine, opere, formaque conspicua. Quæ quidem ciuitas potius quàm domus est appellanda, capit enim intra muros hominum milia quadraginta, totaque cincta mœnibus & triginta turribus. Alterius Alcazua dicitur domorum frequentia mirabilis. Quæ significat apud Mauros munitum locum & defensorium, qui arcem & castellum Alcazarem vocant. Supra quam magnus est incolatus in loco plano positus, qui locus saluberrimus est & Albaicinus dicitur, Alhambraque, cui est oppositus, altitudine penè similis & æqualis. Cuius incolas à Bæça ciuitate venisse ferunt, & Antiquoranos ab Antiquera. Sunt & colles alii minores, quibus non immerito sicut & Roma septicolis appellari potest. Cæterum præter colles est etiam in plano loco campoque magno maximus ædificiorum numerus. Aedes autem etsi plærèque omnes latericiæ sunt, tamen, non regie modo, sed etiam aliæ quæ plurimè spectabiles sunt & magnæ familiæ capaces. Calles vero vicique, qui plurimi sunt, propter ædificiorum nimiam densitatem plærèque sunt angusti, & item plateæ forasque venalia. Quæ tamen à Christianis post Granatæ captum ampliora facta sunt & illustriora. Gaudent domus complures hortis & arboribus fructus, qui limones appellantur, ferentibus. Citros vero citriosque domus habent pauciores. Aquis egelidis ac salubribus tota ferè ciuitas abundat, & in ipsa vrbe scaturientibus, & aliunde per aquæ ductus aduectis. Urbis passuum milia circiter duodecim circuitus amplectitur, totus undique mœnibus cinctus, & mille triginta propugnaculis tutus. Portæ, quæ sunt numero duodecim, ad Occidentem faciles habent exitus & campos amœnos. Cæteræ vero ad Orientem subdifficiles. Est autem in vrbe Granata totaque eius regione omnium rerum, quæ sunt ad hominum vitam degendam & cultum necessariæ magna fertilitas, & saluberrima semper aeris coeliq; temperies. Vbi neque telas nimio solis ardore torretur, neque frigore contrahitur, & homines perpetuo temperamento perfruuntur. Sunt præterea in vrbe Granata res memorabiles & insignes, numero septem, tres scilicet amœnissimæ domus, Alhambra, cuius supra mentionem fecimus. Altera, quæ Generalipha dicitur, multo incundissima dicitur. Et tertia, quæ distat ab vrbe ferè mille passibus, cui nomen est Alixares, quæ fuit olim materia & opere admirabilis. Quas quidem domos ego non immerito luxus & Regum delittas appellare solebam. Eas enim Maurorum Reges oblectationis & delictiarum causa frequentare solebant. Quarta res est platea magna plana que nuper à Christianis instructa. Quam Binaramblam Mauri vocant, & Arenariam significari dicunt. Cuius forma est quadrangularis, sed ad mensuræ similitudinem. Siquidem longitudo maior est quàm latitudo. Est enim longitudo pedum quadringentorum, & latitudo ducentorum. In qua foris est excelsus & insignis. Campus præterea totus in circuitu dealbatis ædibus crebrisque fenestris conspicuus. Huic plateæ foroque venali relatu non indigna coniuncta res est. Domus scilicet, quam Alcaceriam vocant. In qua tabernæ sunt numero ferè ducentæ, in quibus serici panni, cæterarumque rerum merces quotidie vendunt. Domus hæc quæ parua ciuitas dici potest, calliditas habet multas, & decem portas. In quibus transuersis catenis ferreis propter vicorum angustias & negociantium frequentiam ingressus equitibus prohibet. Cuius præfectus nocturnis clausis nocturnas habet excubias, & vigilantes canes. Et nomine Regis à singulis tabernis vectigal exigit. Sexta est Darrus amnis, quæ Bernardus Gentilis in officio scribendi meus collega

De Bello Granatenſi.

Sol. cxliij.

poetay celebris Daurum nominauit, quaſi dantem aurum, quod in eo legi ꝑoptimū conſue-
uit. Hic autem amnis ſupra Granatā urbem ad paſſuum milia ſeptendecim ex alto iugo mō-
tis oriens omnibus ſerē ciuitatis domibus aquas abunde ſuffundit. Et ex vrbe profluens, in
Occidentem Singili, qui ex eodem monte deſcendit, & Guadaxenſis à Mauris appellatur, cō-
ſurgitur. Amnis autem Darri aquam, ſicut à Granatæ ciuibz acceptus, quæcunq; ſitibun-
da bibunt animalia omni morbi genere liberantur. Ideoq; balneum ſalutiſerum pecoribz ap-
pellant. Septima res & ſumma Granatæ urbis ſœlicitas eſt ager maximus & fertiliſſimus, fruc-
tibus & omni genere fructus abundantiffimus, & ex arborum foliis, quibz ſit ſericum ſingu-
lis annis veſtigal aureorum milium ſerē triginta quinq; Regibus pendet, præter multas ſerici
libras. Cuius ambitus paſſuum milia centum & decem complectitur. In cuius agri ſpacio ſerē
milium ſeptem & viginti, ſex & triginta fontes oriuntur. Et quoniam de Granatæ urbis re-
bus memorabilibus ſcribimus, illud vnum memoratu dignū & naturæ opus admirabile nō
eſt omittendum. Quippe quiſunt inter urbem Granatam & mare Mediterraneum montes al-
ti perpetua nix candentes, ideoq; niuofi dicuntur, q̄ diſtant à Granata paſſuum milibus circi-
ter vndecim. Qui vel æſtuo tempore menſeq; Quintili, regnante Canicula, Granatēſium vi-
ſus ex fenestris inſpicientium maxime delectant. Nec hyeme, quod mirabilis eſt, Granatæ ci-
uius frigus nūmum patiuntur.

Singilis.

Aqua Darri
ſalutiſera pe-
coribus inſir-
mis.Agri Grana-
tenſis circuitus
Apud urbem
Granatā ni-
uofi montes.

DE NOMINIBVS VRBIS GRANATÆ.

DE autore autem & tempore quo fuit vrbs erecta, mihi non bene compertum eſt. Fuiſſe
autem quondam ſitu parua credendum eſt, & à Mauris propter opportunitatem loci
magnamq; fertilitatem indies auctam notis ædificiis & denſiſſimis ædibus. Hanc ego ſacō
conſecturam propterea q̄ veterum ſcriptorum de tam inſigni vrbe tamq; populosa & memora-
bili neminem ſcripſiſſe comperio. Fuit autem ante Maſſorum tranſitum in Hiſpaniam ciui-
tas Episcopatus, vt inferius demōſtrabimus, autoritate Decreti. Nunc itaq; de nomine, quod
ali fabulantur & quod ego ſentio, breuiter enarrabo. Loquuntur enim multi non Granatam,
ſed Gar Natæ dici debere, propterea q̄, vt ſerunt, Punica lingua, quam vocant Arabicam, Gar
antrum ſignificat. Quod in ea vrbe à Nympha nomine Nata colebatur. Sic itaq; nomen vr-
bis Gar Natæ, hoc eſt antrum & ſpeluncam Natæ nymphæ fuiſſe volūt. Alii Eliberam nomē
fuiſſe contendunt, à quadam ſœmina generosa. Quæ & urbis portę, qua fuit ingreſſa, de ſuo
nomine nomen dederit. Quorū opinio mihi quidē non ſit vero ſimilis. Propterea q̄, vt à mul-
tis & non indoctis viris accepim⁹, Elueria porta dicta fuit ab Eluera ciuitate, quæ fuit olim ab
vrbe Granata paſſuum milia ſerē ſeptem. Cuius ciues à Cordubēſibus deuſti quondā Gra-
natam deuenierunt, à victoribus eorum vrbe deleta. Porta itaq; per quam ad Elueram iter erat
Elueria porta fuit appellata. Quæ nunc etiam, e. litera in, i. mutata Eluira dicitur. Sunt præterea
qui Eliberam dictam putant, ab Eliberitanis populis propinquis, qui ad eam colendam vene-
runt. Illud autem non omittam quod in Decerto me legiſſe memini, vbi Summus Pontifex i
concilio Theodulphi Malachenſis Episcopi petitioni reſpondit. Theodulphi Malachēſis Epi-
ſcopi petitio nobis allata eſt, exponētis eccleſiæ ſuę redditus olim bellorum temporibus in ec-
cleſias Agſtitanam, Liberitanam, & Gabienſem fuiſſe diuiſos, & reliqua. Quas quidem tres
eccleſias Agſtitanæ urbis, quæ nunc Ecſia dicitur, & Iliberis, quæ Granata, & Gabie, quæ Ca-
pra, quæ quondam Gabia dicebatur, minime dubitamus. Alii deniq; Granatam dictam fuiſſe
opinantur à cocco, cuius in ea prouincia magna copia legebatur, quam rem granam vocāt Hi-
ſpani. Sed ad inceptum redeamus. Nam ego neq; multum repugnans opinionibus aliorum,
neq; proſus aſſentiens, urbem Granatam dictam fuiſſe arbitror à mali Punici, quod & grana-
tum vocatur, ſimilitudine. Nam vt malum Punici granosum eſt, & à cinis, hoc eſt granis den-
ſiſſimis reſertū, ſic & vrbs Granata deſiſſimas domos & dehiſcētis granati ſimilitudinē habet.
Verum ſue Gar Nata, ſue Granatæ, ſue Elibera dicatur, parui reſert. Eſt aut vrbs admodū

Bellum Gra-
tano.

1482

Eluera olim
ciuitas apud
Granatam.

L. Marinei Siculi. Lib. II.

Granatae ur-
bis regiones.

populosa maximiq; incolatus. Quae regiones habet tres & viginti, & monasteria decem, atq; vt accepimus, ad rei militaris officium bellumq; gerendū hominum millia quinquaginta con-
 fiebat, totidemq; mittebant & populi qui eiusdem regni & ditionis erant. Commorabatur
 praeterea in omnibus Hispaniae ciuitatibus & oppidis sub imperio Christianorum principū
 maxima Maurorū multitudo. Quos, vt alio loco diximus, Catholici principes post Granatae
 captū a suis regnis exterminarūt, pter eos, qd Christianorū religionem conuersi fuere. Sed ad
 Granatenſes Mauros redeo. Qui cū Granatā urbem, vt supra dictū est, occupassent & oppida
 multa, semp̄ vltra progredi conantes cū finitimis Christianis populisq; p̄p̄inquis quotidianis
 fere bellis preliisq; contendeabant. Quibus certaminibus vtrinq; multae captiuitates multaq;
 caedes conſequebantur. Caeterum non defuerunt Hispaniae Christianissimi principes viriq;
 fortissimi atq; magnanimi religionisq; Christianae studiosissimi, qui Mauros campeſtri praes-
 lio victos ad portas vsq; Granatae ciuitatis persecuti eius muros acriter oppugnarūt. Quos ali-
 orum vel inuidia vel auaricia ab obsidione submouit, & expeditione sancta retraxit. Itaq; du-
 res dolor scilicet alienae felicitatis & auri cupiditas nimia, quae sunt omnium malorum radices,
 Barbaris gentibus & Christianae religionis inimicissimis in Hispania commorandi tot annos
 vsq; ad Catholicos principes causa fuere. Qui quidem principes dono quodam diuinae pro-
 uidentiae geniti, & e caelo in Hispaniam demissi cum multis malis occurrissent, & cum Portu-
 gallic Rege bellum gererent, pacem cum Mauris ad certum tempus, vt inter eos bella cessaret,
 interunt interpositis inductis. Quas inducias pactas solenniter cum Mauris, qui suis moribus
 barbaris & ingenio malo prauoq; foedifragi semper fallacesq; fuerunt, ante statutum diem vio-
 lassent, Zaharam Christianorum oppidum noctu magno silentio venerūt, & per scalas muris
 admotas ingressi, Christianos, q; propter celebratas inducias sine vllis excubiis securi nudiq;
 dormiebant, impetu magno & repentino forib; impulsis, fractis & euulsis, crudelissime obtru-
 cidarunt, neq; mulieribus parcentes neq; pueris. Est enim Mauritaniae gentis in Christianos
 immanitas incredibilis. Hac vs̄ scutitia in oppido capto praesidium relinquunt, & nimis exul-
 tantes ad alta Christianorum oppida profecti idem fecere. Quae res, vt opinor, a Deo per mis-
 sa belli Granatenſis causa fuit, & Maurorum perditionis & interitus. Fama namq; huiusmodi
 Christianorum miserrimae cladis, & Maurorum crudelitatis horrendae Catholicos principes
 & omnes Hispaniae magnates omnesq; populos ad opprimendam Barbarorum truculentissi-
 mam rabiem mirum in modum concitauit. Quocirca cum primum Rex Ferdinandus & Isa-
 bella Regina prouidentissimi principes de Maurorum perfidia & maleficiis certiores facti fu-
 ere, confestim literas & nuncios ad omnes Carthaginensis & Bethicae provinciae procures ad
 ciuitates & oppida destinarunt. Quos admonebant & hortabantur, vt sua moenia communi-
 rent, equites & milites cogerent, res ad belli gerendi vsum necessarias compararent, omniaq;
 diligentissime ac vigilantissime prospicerent, & a suis sinib; hostium incursiones prohiberet.
 Pollicentes vt aut ipsi propediem cum exercitu veniret ad eos, aut suos Duces cum magnis co-
 pitis subsidio mitteret. Equites autem & vtriusq; provinciae populi, quorum intererat se suaq;
 ab hoste defendere, et si vltro quae ad sui tutelam necessaria erat sedulo prospiciebant, Regia ta-
 men exhortatione & spe venturi subsidii fortiores erant, multoq; studioſius equos, arma, & om-
 nem expeditionem bellicam apparatusq; militare comparabant. Quod vbi Mauri per sy-
 os exploratores sensere, non modo destiterunt ab inceptis, sed etiam timere ac pedem referre
 coeperunt. Christiani autem rebus necessariis comparatis & armis inteti super sedebant, & Ca-
 tholicorum Regum vel aduentum, vel imperium expectabant. Interim vero Rodoricus Pon-
 tius Leo Marchio Gaditanus spiritu diuinitatis afflatus suis principibus rem pergratam &
 Deo Optimo Maximo sacrificium se facturum existimans, si Zaharenſium Christianorum
 caedem miserabilem vlsceretur, omnes labores & extrema vitae suae pericula subire decreuit.
 Itaq; cum Iacobo Merulo, qui tunc Hispanenſis urbis praefecturam gerebat, quē Magistratū
 Assistentem vocat Hispania, & cum aliis Bethicae provinciae viris primariis, & copis, quas eo

Mauri falla-
ces & foedis
fragi.Granatenſis
belli causa.Rodoricus
Pōtius Mar-
chio Gadita-
nus.
Iacobus Me-
rulus.

De Bello Branatensi.

Fol. cxx.

gere potuerūt eq̄stris ordinis & pedestris leuis armaturæ Alhamā versus p̄fiscētes ad flumē aquarū puenerūt. Vbi bīduo quasi latētes ne sentirent a Mauris se cōtulerūt. Vnde Duce quodam genere Mauro, qui paucis ante dieb⁹ ad Christianā religionē trāsierat magno silentio p̄fiscētes nocte quadam & hora qua Mauri quieti somnoq; dediti erant Alhamā pertinerūt. Est autem Alhama ciuitas, quę incipit a ripa cuiusdam fluminis & surgit in altum ad planiciē, in qua magnus est incolatus, & vndiq; mœnibus cinctus. Hic miles quidam, cui nomen erat Ioannes Orthega, vir fortis, animosus & scandendi muros peritissimus, arcē, quæ oppidi muro coniuncta erat, conscendit, & Maurum arcis custodem obuium sibi, vno istu pugionis occidit. Sunt tamen qui hunc non Orthegam, sed Martinum Galindum fuisse contendūt. Maurus autem percussus vocem nullam prorsus emisit, vel quia non potuit sub læua mamilla percussus, vel quia clamare non est ausus propter violatā fidem, propterea q̄, vt opinio fuit, in ea turri cum arcis præfecti filia furtim concubisset. Quapropter & puellam quoq; latitātem conticuisse patris iram metuentem. Hoc interfecto custode, & in arcem captam quinquaginta militibus Christianis ingressis, & quid facerent admonitis, Dux Gaditanus & Iacobus Merulus cum reliquis militibus ad oppidi portas accedentes alios muros ascendere, alios portas eruere, & vt hostes fallerent in alto loco supra oppidum aneatores classicum canere iubent, vt dum Mauri, qui essent in armis, in eos exiret, ipsi per altam partem facili⁹ ingredi possent. Quod Mauris sero iam sentientibus & admodum perturbatis, non modo non armādi se, sed ne induendi quidem spaciū dabatur. Adeo vt complures induti vestem duntaxat interulam & sine calceis alii suæ domus ingressum defendere conabātur, alii per vicos, alii per plateas cū Christianis præliabantur. Multi quoq; qui causa suæ salutis ad arcem confugiebant, a Christianis, qui eam iussu Ducis defendebant, occidebātur. Pugnatum est acriter in tenebris & obscura nocte, Christianis IESV & MARIAE Virginis Sanctiq; Iacobi nomen, & Mauris Alham Mahomaniq; conuocantibus, ab hora serē vltima tertiæ vigiliæ vsq; ad aurorā & primam lucem ingenti clamore mulierum & puerorum. Prope solis aduentum Mauri per pauci, qui supererant a prælio, per loca sibi nota diffugientes euaserunt, aliorum cæsa maxima multitudo. Quorum cadauera Dux Gaditanus extra muros efferri q̄primū iussit, & oppidi portas armis rebusq; ad propugnandum necessariis muniendas certis militibus assignauit. Hinc arcem ingressus nuncios cum literis, quas pridie q̄ ad oppidū venisset, se sperans Deo iuuante sui voti compotem fore prudētissime scripserat, ad suos principes, ad Bethicos oēs equites, ad ciuitates misit alios atq; alios. Vtpote q̄ Boauelini Granatæ Regem ad se cum magnis copiis venturum prospiciebat. Quod ita accidit. Nam q̄ Alhama aberat ab vrbe Granata non amplius octo & viginti milibus passuū, Granatæ principes ad eam venerūt infra paucos dies cum exercitu hominum militū circiter octoginta. Qui cum prope muros oppidi castra locassent, postero die acriter oppugnare cœperunt. Christiani autem propugnabant, vt homines, quibus vitæ suæ spēs omnis in sua virtute consistebat. Quos quidem & sua salus, & certa fiducia venturi subsidii, quod a suis Regibus, & a multis Hispaniæ Bethicæ magnatibus & Christianorum populis expectabant, multo ferocius propugnantes hostes a muris submoueabant. Rex autē Ferdinandus & Isabella Regina, qui tunc Methymæ, cui cognomen est Cāpus, commorabantur, primum nuncium cum literis Gaditani Ducis acceperunt in aula re diuinam audientes, circiter Idus Martias anno Millesimo quadringentesimo octogesimo secundo. Qui literis iam perfectis inter celebrandū more suo Deo gratias agentes sacerdotes vt canonicū Te Deum laudamus canerent iusserunt. Sacrificio autem peracto gaudio magno totius aulæ dum epulis naturæ satisfacerent inter prandendum Rex Ferdinandus, vt erat prudentissimus, & ingenio sagaci, animo secum volutans Granatæ Reges ad obsidendum Alhamā cū magnis copiis ituros, atq; periculū, quod obsessis impendebant, prospiciens, sibi mulas ad eq̄tandum & capestrē lectum leuorē parari iussit. His itaq; rebus expedite instructis a mensa statim consurgens & item Regina magno equitum numero & sacerdotum ad sancti Iacobi tem-

Ioannes Orthega.

Arcis Alhamæ custos occiditur.

Martin⁹ Galindus.

Ingeniosum stratagemā.

Prælium nocturnum.

Quo anno capta est Alhama.

L. Marinei Siculi. Lib. xx.

Henrici Gothomani uir-
tus et libera-
litas.

Saltus Castu-
lonensis.

Ad Alhamā
Regis aduēt-

Rodoricus Tel-
lii Gironius
occiditur.

plum sese contulerunt. Vnde cum perorassent & sacerdotes Te Deum laudamus concinnissent in palatium Rex reuersus eodem die in vltiorem Hispaniam magnis itineribus ire contendit & cum eo complures equites, qui tunc erant in curia, proficiscuntur. Interea vero cū Alhamā captum per omnes Bethicæ provincie ciuitates fama distulisset, Henricus Gothomani Dux Methymnæ Sidoniæ vir magnanimus, etsi Gaditani Ducis erat inimicus, fide tamen, quā suis principibus inuolatam semper præstiterat, & Christianæ religionis amore commotus, omnes suæ domus equites, quorum magnum numerum habebat, & totius provincie Bethicæ & Castellæ nobiles conuocauit. Ex quibus fuerunt Iacobus Paciecus Marchio Villenæ, Alphonsus Aquilaris à Corduba, Dominus Montillæ & Gonsalus Fernandez eius frater, & alii complures equites & viri primarii, quorum nomina mihi non occurrunt. Triduoq; propriis percunctis stipendia soluens equitum tria milia peditumq; circiter quadraginta coegit. Idem & alii multi prouincie proceres & ciuitates fecere. Vnaq; omnes coniuncti cum exercitu numerosis simo Alhamam versus proficiscuntur. Quos Rex Ferdinandus, qui die Mercurio ante pasce resurrectionis Saltum Castulonensem, qui Serra Morena dicitur, iam trāsierat, vt cum eis secō- iungeret anteq; Maurorum fines ingrederentur, consequi non potuit. Sed in loco, qui Domini Gonsali Pons, vel vt alii dicunt, Pontonius appellatur, fixo tentorio constitit. Vbi die postero re diuina celebrata et eucharistiæ sacramento in suo tabernaculo solenniter incluso, nuntius certus ad eum venit. Qui Granatæ Regem cum suis copis ab obsidione Alhamæ discessisse nuntiavit. Henricus item Gothomani Dux Methymnæ ceteriq; Duces, exercitus & centuriones pridie huius diei cum acies apud Alhamam instructas haberet, de Maurorum fuga notiturna per suos exploratores cognouerant. Qui Alhamam profecti post multos amplexus & honorifica verba vtro citroq; habita Methymnæ Dux & Marchio Gaditanus in pristinam beneuolentiā & amicitia redierunt, Alhamā subinde Rex Ferdinandus adueniens Duces & multos equites humaniter amplectens omnium fidem & fortitudinem maxime cōmendauit. Hic triduo commoratus, dum equites, quos se subsequi iusserat, conuenirent, & comæatus comportarentur, die quarto iam discessurus Iacobum Merulum equitē apprime nobilem, cui plurimum confidebat, Alhamæ præfexit. Quem magno cum præsidio comæatibusq; necessariis reliquit. Et Gaditanum Marchionem secum ducēs Cordubā, quo Regina post Idus Aprilis peruenerat, profectus est. Alhamā capta Rex Ferdinandus & Isabella Regina fortissimi principes inter se multa conferentes, & quid faciuri essent cogitantes Barbarorumq; sauitiæ memores auxilio Dei, quem sibi semper adfuisse cognouerant, & equitum suorum viribus freti, bellum Granatense feliciter inchoatum, gloriosamq; victoriam prosequi decreuerunt. Quorum sententiæ conuocato concilio cunctis vtriusq; ordinis equitibus & consiliariis assentientibus, & rebus ad belli usum comparatis, à Corduba Rex Ferdinandus exercitum valdissimū ad Loscam, quam Loxam vocāt, Maurorum ciuitatem magnam & natura loci prædictoq; hominum munitissimam perduxit. Vbi Duces eius ignari locorum castra male posuere. Vbi facillius ab hostibus ex locis superioribus offendi, q̄ hostes offendere poterant. Hic dum iussu Regis in alium locum tutiorem castra tumultuose transferuntur, Rodoricus Tellius Gironius ordinis Galatrae Magister equitum à Mauris, qui ex locis superioribus in Christianos tela coniciebant, duabus sagittis male percussus occubuit, & in quatuor horarum spacio confusus animam efflauit. Quæ res & casus infelix totius exercitus animos perturbauit. Quod cū Rex Ferdinandus animaduertisset, qui & obsidionem Loxæ difficilem periculosamq; esse videbat, castra mouens instructis ordinibus ab obsidione discessit. Vbi totus eius exercitus Mauris eruptione repente facientibus non sine maximo periculo Regiæ salutis resistere uit. Hoc autē die plures Christianorū Duces hostibus vires suas ostentarunt, & fortissimos animos. & præcipue Antonius Fonsæcus, Federicus à Toledo, Dux Aluanus, Fernandus Vega, Alphonsus Cardenas & Ioānes cui Ribera nomē erat dñs Mōtis maioris, q̄ cū Regē suū in magno discrimine vidisset, suæ cohortis eq̄tes hortatus & pedites, tā diu sustinuit imperiū multitudinis Maurorū, do-

De Bello Granatenſi.

Sol. cxvi.

nec Regem periculū euasiſſe cognouit, & caſtra in tutiorem locū tranſlata fuerūt. In quo præſidio eius cohortis viri fortiffime pugnātes ſexaginta perierunt, et ipſe tādē ppulſus hoſtibus incolumis euaſit. Hac æſtate noſtri principes Alhamā firmioribus præſidiis multiſq; cōmeatibus & rebus neceſſariis muniti iuſſerūt. Et Calatrauæ dignitatem Garſiæ Lupo Padillæ ſupplicanti conditione detulerunt, vt ſuis expenſis præſidia, quæ Alhamæ cuſtodiam deſenſionemq; relinquebant, ſuſtineret. Hac conditione accepta dignitate, cum Petrum Manricum Ducem Natarenſem terræ Cordubæ & Iacnis, Alphonſumq; Cardinam Sancti Iacobi miſſiſtiæ præfectum Hiſpalenſi ſolo præfeciffent, oppidum Madritum, quod homines noſtri temporis non indocti Mantuanum Carpentaniam vocant, ad hyemandum veniūt. Quibus pridie Nonas Aprilis triſtis nunciū magnam attulit ſollicitudinem. Propterea q̄ Idibus Martiis cū Rodoricus Pontius Dux Gaditanus, Alphonſus Cardinas, quem ſupra memorauimus, Ioannes Siluius Comes Ciſfontanus & alii complures equites, qui Bethicam prouinciā præſidio tenebant, prædandi cauſa Maurorum fines & campos, qui ſunt inter Malacham & Bellamalacham, ingreſſi, magna inde cum præda redeuntēs à Maurorum equitum multitudine circumuenti eorum multi perierant, & cum multis equitibus Ciſfontanus etiam Comes captus fuerat. Hac itaq; re cognita Rex Ferdinandus in Bethicam, & Regina in Caſtiberiam prouinciā perſiciſci ſtatueret. Qui cū paſcalia feſta celebraſſent, quarto Idus Aprilis ex oppido Maiorito paululum digreſſi conſtiterunt. Et per campum ſimul equitantes anteq̄ iter facerent colloquētes, de Mauris, qui Lucenatum campos, qui ſunt in Bethica prouincia, populatum venerant, præſidio viſtis & Granatæ Rege ſuniorē capto, nunciū lætiſſimum acceperunt. Hic autem Granatæ Rex iunior, q̄ Mahomedus nomē habebat, fuit Abulſhaceni Regis fili⁹. Qui p̄ſe mortuō cōtra Boabdellum patrū, qui regnū occupare conabatur, bellū gerere cōperat, tota Granatæ ciuitate in duas factiones diuiſa. Quæ res vt i regni ſocietate fieri ſolet, vtrūq; Regē poſſeſſione ſpoliauit. Sed ad Regē captū redeo. Quē multi deſpenſum fuiſſe dicūt à Iacobo à Corduba Comite Capreſi, tætiſi nō deſunt, q̄ à Iacobo à Corduba Reginū principū cuſtode, quem Alcaide delos donzeles Hiſpani vocāt, captum cōtendūt. Ego vero quā adhuc indeciſa re ſub iudice lis eſt, eſſi Ducem virumq; & omnes equites, qui in ea pugna fuere, magna laude perpetuæq; memoria dignos exiſtimo, victoriam tamen illam Regiſq; captiuitatem acceptam reſero Deo Optimo Maximo, qui Maurorum magnis copiis prælio viſtis & proſtigatis, eorū Regem capi permiſſit. Quō facilius atq; breuius Mauritana gens omnis in Hiſpania, quæ Mahomæ ritum falſum præuūq; morē ſeruabat, turpiterq; vivebat, ad ſui cultum & Catholicam fidem perduceretur. Sed redeo ad principes noſtros. Qui literis de Regis Granatæ captū perleſtis inſtitutum iter ire contendunt. Et Regina Logronium, quod eſt Cantabriæ oppidū peruenit, & Rex in Bethicam prouinciā proſectus cū exercitu magno Granatæ fines ingreſſus campos & fruges omnes igne ferroq; vaſtauit. Hinc ſubinde arcem Tataræ machinis oppugnatam, & ſummotis ppugnatoribus appoſitis ſcalis accepit. In cui⁹ oppugnatione Henricus Ferdinandi Regis auunculus iſtu ſclopetæ in altero crure ſuit grauiffime percuſſus. Hac arce capta Rex Alhamam nouis præſidiis & cōmeatibus muniti iuſſit. Deinde Gaditanū Ducem & Garſiam, Lupum Padillam cum exercitu magno Bethicæ prouinciæ præſidio relinquēs, Victoriā, quæ ciuitas eſt Cantabriæ, proſectus eſt. Hinc adueniente vere cum in Aragoniā veniſſet ad conuentus agendos cum Regina ſe coniunxit. Conuentibusq; peractis in Aragoniā ſimul in Bethicam redierunt. Et cum magnis copiis Granatæ fines ingredientiſ Aloram oppidum Maurorum breuiter capiunt. Quibus mos erat, vt cum primum vel ciuitatē vel oppidum cepiſſent, ſtatim ſigniferos ſuos in arcem vel in aliquem locum eminentiorem iubebāt aſcendere. Qui primum ſignum ſalutiſeræ Crucis attollerēt. Quam cū ſublata ſuſpexiſſent, in terram ſtatim procidentēs adorabant Deo gratias agentes, & ſacerdotes Te Deum laudans decantabant. Secundum ſignum vexillum erat Sancti Iacobi apoſtoli, quē patronū ſuum vocat Hiſpania, quo perſpecto nomē eius inuocabant. Tertium autem vexillum erat Regium ti

Mantua Car
pentanaMalacha.
Maiorū cau
sa cupiditas.Lucena oppi
dum.
Granatæ Re
gis iunioris
captiuitas.Tatara oppi
dum à Regē
Ferdinando
capitur.Victoria Ca
tabriæ ciui
tas.

L. Barinei Siculi. Lib. II.

Mezcita.
 Synagoga.
 Cazarabonella.
 Gutterrius Sotomaior occiditur.
 Settenilum oppidum.
 Coynum et Cartham oppida.
 Petrus Velasus Castellæ Comes stabili sua Ducibus oppugnari iussit. Oppidani autem utriusque oppidi cum sese defendere non possent, & omni subdito spe destituti Ferdinando Regi sese dederunt. Quibus Rex in deditioem acceptis Alphonso Gardino Carthamæ arcem gubernationemque commendauit. Et ex Coyno discedens, Rondam, quam nonnulli Mundam esse falso putant, obsessum venit. Quam paucis diebus captâ, Antonio Fonseco commisit. Hinc iam discessurus Marubellanos, qui ad eum ultro venerunt, in deditioem accepit. Quibus Villandrundum Ribadei Comitem gubernatorem relinquens, Cordubam se contulit. Cuius imperio Iacobus Comes Caprensis ad oppugnandum oppidum Moclinum missus cum Mauris prelium committens profligatus rediit. Rex autem Ferdinandus interea Cambilenses & Alhabareses oppugnatione coeperat. Quorum arcibus & oppidis Franciscum Bouadillam præficiens, Alcalam Henarem, quâ Hispani viri non indocti Conplutum vocant, ad hyemandam venit. Hic infans Catherina nata est, quæ fuit Britannæ, quâ Angliam vocant, Regina. Aestate autem, quæ secuta est, Rex & Regina Cordubam reuertuntur. Vnde Rex cum magno equitum & peditum numero Loxam repetit, De cuius aduentu Granaatæ Rex Boabdelis admonitus, quoniam suæ defensionis & Christianis resistendi spes omnia erat in Loxa, in eam priusquam Ferdinandi Regis copiam venissent, ingressus est. Postero autem die Rex Ferdinandus aduentens, dum castra locis opportunis collocasset: suburbia, in quibus erat magna pars ciuitatis, tormentis & aliis armorum generibus oppugnari iubet. Huius oppugnationis initium Federico à Toletio Aluani Ducis filio cum suæ custodiæ militibus electis assignauit. Vbi Christianis acriter oppugnantibus Rex Granaatæ noctu clam discessit. Cuius absentia postero die Loxæ ciues Ferdinando Regi sese dederunt. Et Rex Ferdinandus satis prudenter Loxæ, quoniam erat magna ciuitas & Granaatæ propinqua, Aluarum Lunam cum magno Christianorum præsidio reliquit. De Loxa Illoram veniens eam paucis diebus accepit. Interea Regina ad visendum Loxam venerat. Quam Rex Ferdinandus rogatum misit, ut ad se Illoram veniret. Hinc simul ad oppugnandum Moclinum oppidum proficiscuntur. Erat autem Moclinum in aspero loco positum, & natura loci humanoque præsidio valde munitum. Quæ res oppugnantibus labor erat maximus, sed expugnatum tandem fuit captumque diuinitus. Propterea quod Christianis acriter oppugnantibus & Mauris fortissime propugnantibus, ex tormento lapidis orbicularis excussus flammæque coruscans in eam arcis turrem concidit, in qua pulvis erat, qui molitis carbonibus & sulphure cæterisque rebus conficitur. Quo repente succenso & turris confestim corruit, & Mauri complures, qui in ea erant, combusti fuerunt. Quæ res admirabilis & ostento per similes Maurorum mentes admodum perturbauit, Quippe qui putauerunt ignem propter eorum pertinaciâ ex coelo delapsum. Ideoque timore magno percussis pos-

De Bello Granatensi.

Fol. cvij.

fero die de pace legatos ad Ferdinandum Regem miserunt, & sine vlla conditione se dederunt. Quibus in deditione acceptis, & oppidi portis reclusis more suo Catholici Principes in arcem crucigerum vexilliferosq; pmiserant. Quos armatos equites & sacerdotes Te Deum laudamus canentes subsequi iussere. Erat autem in hoc oppido magnus captiuorum Christianorum numerus, erant etiā multi sacerdotes in foueis & subterraneis spelūcis vincti catenis ferreis. Qui cum Regios sacerdotes oppidum ingressos Te Deum laudamus canentes audiuissent, ipsi q; magno gaudio canere coeperunt. Benedictus Dominus Deus Israel. Hos ē carcere solutos & ad se venientes cum vidissent Catholici Principes squalidos ac penē nudos & barba capilloq; pmissio vbertimq; flentes, indui & viatico donatos ad suas domus ire iusserunt. Et Martinum Alarconium in Moclini custodia relinquentes ad Granatenses campos proficiscuntur. Quib; igne ferroq; vastatis, & Federico a Toledo cum exercitu magno in Bethica prouincia relicto, in Gallaciam proficiscuntur. Vbi factiones & tumultus Lemii Comitis & Villæ Francæ Marchionis altiarumq; sororum ei, quoniam armis inter se de patrimonio statuq; contendebāt, compescerent. Qui cum venissent ad oppidum, quod Palatium Valduerna dicit, Lemianus Comes ad eos veniens se ipsum suaq; omnia bona eorum potestati tradidit. Principes autē Catholici cum eos reconciliassent, & unicuiq; quod suum erat tribuissent, pro suis expensis oppida duo, Sarriam & Castrum Regium sibi retinuerunt. Hinc in Compostellam profecti cū Sancti Iacobi Apostoli Hispaniæ patroni limina visitassent, Salmanticam venerunt. Hic hyemantes conuentum iuridicum, quem Cancellariam vocant, ex oppido Vallisoletto Salmanticā trāsferrī iusserunt. Quem in parte domus Pontificalis, quam ipsi colebant, collocarūt. Vt quo ordine lites deciderentur, quaq; diligentia expedirentur negocia, cognoscerent. Quibus rebus iam perspectis Alphonsum Fonssecum Compostellanum Antistitem virū literatissimū ad ministrandę iusticię præsidem relinquentes, Idibus Martiis hyeme iam præterita Salmantica discedunt. Et exercitum, quem in prouinciam Bethicam præmiserant, apud Cordubā consecuti cum magnis copiis Bellamalechā versus iter faciunt. Et cum exploratorib; equites, qui locū castris idoneum deligant, præmittunt. Qui, quoniā ciuitas hæc in extremo collis exposita est, locum pro castris altiore supra ciuitatem delegerunt. Ad quem locum cum Rex Ferdinandus venisset castraq; locasset, oppugnari suburbium iussit. Cuius oppugnationis initiū dedit Federico a Toledo, qui custodię Regis equitibus præerat. Granatæ autem Rex interim Bellamalachensibus Mauris obfessis subsidio veniens, per altos montes & inuila loca vsq; ad Christianorum castra magnum duxit exercitum. Quibus occurrentes Christiani prælium cōmittūt. Quod vbi Rex Ferdinandus animaduertit, equum statim conscendens cum multis equitib; occurrens in equitem Maurum lanceā fortissime coniecit, enseq; qui in ephippii parte anteriori pendebat, manu perstringens ē vaginā extrahere non potuit. Quę res causa fuit, vt post hac ensē nunq; ephippio, sed suo lateri semper accinctum tulerit. Hoc prælio Mauris, q sub sidio venerāt, iā profligatis, dum ciuitas acriter oppugnatur, multa tormenta multosq; pulueris cados & tintinabula vari generis ab Imperatore Maximiliano missa Catholici Principes acceperunt. Tormenta quibus Maurorū turre moeniaq; diruerent, & tintinabula, quę in captis consecratisq; templis appenderent. Quæ cum ē nauius exposita in littore vidissent Bellamalachenses cines timore magno coacti manus dederunt. Quibus in deditionem clemēter acceptis principes Catholici postero die castra mouent. Et exercitum ad Malacham ciuitatem validissimam ducunt. Quam positis apud eam castris, ab arce, quam a ciuitate paululū remotam Gibralfarum vocant, ad moenia ciuitatis & arcem alteram, quæ dicitur Alcaçaua, totā penē ciuitatem stationibus circūdantes vsq; ad littus maris obsidione q; longissima cingunt. Loccus autem est ab arce iugosus & procliuis, in quo Rex Ferdinandus hoc modo stationes disposuit. Apud arcem Gibralfarum primum & altiore locū Duci Gaditano, Aluaro Bacciano, Petro Bacce, Gutterio Sotomaiori, & arcis Attensæ præfecto dedit. Secundum Belarati Ducis equitibus. Tertium Iacobo Lupo Aialæ & Francisco Bouadillo. Quartum principū præ

Martinus
 Alarconius,

Comes Lemii
 anus.

Alphonsus
 Fonssecus Cō
 postellanus
 Antistes.

Rex Ferdinandus
 in Maurum lanceā
 coniecit,
 Dona Maximilian.

Cinxit Rex
 Ferdinandus
 Malachā 12.
 stationibus
 quarū Duces
 hic nominan
 tur.

L. Marinei Siculi. Lib. II.

sexto. Quintū ciuibus Hispalis & Cordubæ. Sextum Comiti Feriano. Septimum equitibus
 preſecti Galatraæ, quibus præerat Gutterius Padilla nepos ei⁹ ex fratre. Octauum Federico
 à Toletum cum equitibus Regiæ custodiæ & Rodorico Pimentello Comiti Beneuentano & Pe-
 tro Manrico Duce Naiarenſi. Nonū pſecto maiori ordinis Sancti Iacobi. Decimū Gutterio
 Cardine pſecto maiori Legionis. Vndecimū Ioāni Stunico ordinis Alcātara pſecto cū mul-
 tis ſui ordinis equitibus. Duodecimū apud alteram arcem in loco prope littus maris Anto-
 nio Fonſeco. Hoc ordine ſtationibus iam peractis mane nondum orto ſole Mauri complures
 qui ſubſidio clam venerant, in primam ſtationem irruentes Sotomaiorem & arcis Attensæ pſ-
 ſectum occidunt. Et Petrum Baccam Aluarumq; Baccianum & alios equites grauitur vulnera-
 runt. Qui cum Chriſtianiſ vndiq; concurrentibus reſiſtere non potuiſſent p̄ inuia loca & ſal-
 tus aſperos effugerunt. Rex autem Ferdinandus in occiſorum locum Ferdinandum Vegam
 & Franciſcum Almeidam equitem Portugalliæ ſubſtituit. Et quod erat oppugnationis difficilis
 ac periculosa Duces omnes admonuit, vt Mauros à ciuitatis exitu prohiberent, & ſubſidio ve-
 nientes propulſarent. Quippe qui ciuitatem multo facilius obſidione diuturna & longa fame,
 q̄ oppugnatione capi poſſe cernebat. Duces itaq; diſto Regis audientes in caſtris omni copia
 rerum, quæ terra mariq; comportabantur, reſertis, ſeſe continebant, nec villo ingrediente Mau-
 ro nec exeunte. Poſt dies autem aliquos cogente fame Maurus quidam audax magis & teme-
 rarius, q̄ fortis & prudens quaſi Scuiola Romanus alter decreuit aut mōtem ſubire, aut Regē
 & Reginam de medio tollere. Qui hora ſerē pomeridiana indut⁹ pallio, quod albhornociū vo-
 cant, accinctus enſe breui, quem pallio ſuo tegebat, ex arce Gibralfaro egreſſus ad Gaditanum
 Ducem, qui vt ſupra demonſtrauiſmus, in prima ſtatione manebat, vitro ſe contulit. Cui Regē
 & Reginam ſe quaerere dixit. Quib⁹ res aliquas neceſſarias & profuturas dicere volebat. Quē
 Dux, quoniam ipſe à ſtatione ſua diſcedere non audebat, cum alumno ſuo ad Regiū tabernacu-
 lum miſit. Huc cum veniſſet Maurus, quoniam Rex & Regina poſt meridiē ſomno tenebāt.
 interim tentorium Beatricis Molanae Marchionis ingreditur. Vbi ſpectabilis mulier & orna-
 mentis exculta Regiam maieſtatem referens apud Aluarum Portugalliæ ſedebat. Quos cū vi-
 diſſet Maurus, quoniam iam vitæ ſuæ finis aderat, Regem & Reginā eſſe ratus, enſe ſtriſto Al-
 uarum repente male percuffit in capite, & ad Beatricem conuerſus vociferātem anteq̄ eā attin-
 geret, à ſamulis, qui aderant, pugionibus eſt conſoſſus. Alius etiā paulo poſt caſus accidit, non
 minoris infantæ, ideoq; referendus. Ex Affrica Maurus veniens, quem ceteri Mauri Sanctum
 vocabant, clam noctu ciuitatem ingreſſus à Mahoma ſe miſſum veniſſe Malachæ ciuib⁹ cō-
 cionando dicebat, & Mahomam in eorum auxilium venturum perſuaſit. Quem ſi in Chriſti-
 anorum caſtra prorumperent ante ſe pro ſuis cultoribus pugnantem viſuri erant. Et Chriſti-
 anos viſtos ad Cordubam vſq; perſequerentur. Quin etiā quicumq; ſibi pugnātī contra Chriſ-
 tianos adhererent, non modo non occidit, ſed ne vulnerari quidem poſſent. Hui⁹ inſano gens
 ignara & ad ſuperſtitionem procliuſ ſidem adhibentes poſtero die prima luce eruptionem ſa-
 cientes ea caſtra inuadunt quæ mari propinqua Rex Ferdinandus Ioanni Stunico ordinis Al-
 cantara magiſtro cōmiſerat. Quibus cum Chriſtiani milites equiteſq; vndiq; concurrentes
 prælium committunt. Et omnium primus Maurus ille, qui ſe ſanctum & Mahomæ nuntium
 ſimulauerat, iſtu magno lapidis in capite percuffus occubuit, reliqui multis acceptis vulneribus,
 in ciuitatem ſeſe retulere. Erat in hac ciuitate præter Gibralfarum arx altera maior Alcaçua no-
 mine. Cuſus cuſtos erat homo quidam diues, ſed non bellicoſus. Gibralfari vero bellicoſus, nō
 autem diues. Arcis vtriuſq; præſecti cum ciuitas indies crescente fame conuocato concilio lega-
 tos ad Catholicos principes de deditōne mittere vellet honeſtas condiciones petitorios, aliorū
 votis aſſentiri noluerunt. Qui cum poſtea famem diutius pati non potuiſſent, vitro ac ſine vlla
 conditione ſeſe dederunt, vita duntaxat conceſſa. De quibus acceptis in ſeruitutē Catholici
 Principes multos vtriuſq; ſexus ad ſeruendum magis idoneos principibus Chriſtianiſ dono
 miſerunt. Alios ſuis Ducibus, equitibus, domeſticis & familiaribus diſtribuere. Miſerūt & ma-

Beatrice Mar-
 chio Moiana
 Aluarus Por-
 tugalliæ uul-
 neratur.
 Maurus ex-
 plum Scuo-
 le ſecutus oc-
 ciditur.

De Bello Granatensi.

Fol. cxviii.

gnum numerum pro Christianis captiuis redimendis in Affricam. Qui capta ciuitate Garſie Fernando Manrico comiſſa, & Federico a Toletum cum magnis copiis i Bethica prouincia reſiſto, in Hiſpaniam Citeriorem proficiſcentes diem quintum ante paſcha reſurrexerunt. Vnde peractis conuentibus negociisq; conſectis ad exercitum redeuntes, ex itinere Murciam ingreſſi Corporis Chriſti diem feſtum celebrarunt. Et e Murcia digreſſis obuius venit Federicus a Toletum, quem, vt ſupra demonſtrauiſmus, cum exercitu reliquerant, comiteſ petens ad patrem ſuum Aluannum Ducem, qui grauiter egrotabat, proſecturus. Quo ſatis honorifice diſmiſſo Rex Ferdinandus Maurorum fines ingreſſus oppidum Veria, Porchenae terminos, Tabernas, Oſcam breuiter coepit, & omnes Bacciae capos percurret. Et Bacciam Abderamq; quam Almeriam vocant, quas anno ſequenti oppugnare decreuerat, diligenter inſpexit. Deinde cum Veriae Garſiam Laſſum cognomento Vegam, Tabernis Hur tatum Lunam, Porchenae Ioannem Benauitem, Oſce Rodoricum Manricum, Benamaurele Aluarum Baccianum praefeciſſet, Ducemq; maiorem Ludouicum Portucarrerium contra Mau ros Baccenſes & Guadixanos reliquiſſet, ad hyemandum in oppidum Valliſoletum venerunt. Vbi cum legatis Imperatoris Maximilianus de coniugio Ioannae filiae cum Philippo Maxi mi liani filio Austriae Duci, & Margaritae ſororis eius cum Ioanne Hiſpaniae principe ſimul ege runt. Quare perfecta hinc pridie Kalendas Aprilis Rex Cordubam venit, & inde Iaenem. Vnde digrediens arcem & oppidum Cuſarum expugnatum coepit. Vbi praefidio, quod ſatis eſſe viſum eſt, reſiſto, ad Bacciam, quae ciuitas erat magna, validiſſimum duxerunt exercitum. Cu ſus ciuitatis obſidio fuit & oppugnatio diuturna, multumq; laborioſa ac difficilis. Erat enim i ea cum Rege ſuo Baudele Maurorum maxima multitudo bellicoſiſſimae gentis. Qui ſaepe eru ptionem facientes cum Chriſtianis acerrime pugnabant, Viſti tandem Catholicorum Princi pum conſtantia, & praefertim Reginae, quae iam deſatigatis Ducibus ſubſidio venit, & ſuorum equitum militumq; patientia manus dederunt. Quibus receptis in deditiorem, Abderae ciues & Guadixani Catholicis principibus vitro ſeſe dederunt. Ad quas ciuitates capiendas cum ve niſſent Catholicis principes, Bacciae gubernationem dederunt Henrico Ferdinandi Regis auu culo, Guadixae Caſtorolae praefecto Cardinalis Hiſpaniae fratri, & Abderae Gutterio Cardino praefecto Legionis. Dederunt praeterea Petro Mendocio Cardinali pagos omnes Zenetanos, qui ſunt apud Guadixam & Porchenam. Contulerunt & alios Gutterio Cardino, qui ſunt in ripa fluminis Abderae. His conſectis rebus Catholicis principes in Guadixam Ducem maiorem Iacobum Lupum Pachicum Villenae Marchionem relinquentes, Hiſpalim venerunt. Hic ſi liam Iſabellam natu maiorem Alphonſo Portugalliae Regis filio deſponſarunt. Quam ad ſpo ſum miſerunt in Portugalliam comitantibus Petro Mendocio Cardinale & Rodorico Pimen tello Comite Benauenti multisq; aliis equitibus & Episcopis. Hinc Rex Ferdinandus in initio veris cum magnis copiis Granatam verſus proficiſcitur. Quae quidem expugnatis omnibus & captis ciuitatibus, oppidis, & arcibus, admodum triſtis & ſola quaſi corpus ſine membris, ar bor ſine ramis, & mater orbata liberis remanebat. Cuius agros Rex Ferdinandus ingreſſus igne ferroq; vaſtauit. Qui depopulatis agris Iacobum Pachicum Villenae Marchionem Ducem maiorem, quem generalem Capitaneum vocant, in Alcala Regia relinquens Hiſpalim ad Re gnam reuertitur. Inde Nonis Septembris rursus ad vaſtandum agros & omnes Granatae fructus rediit. Hic cum Mauris equitibus ex urbe Granata egredientibus praelio comiſſo ma gnus hoſtium numerus cecidit, & ex Chriſtianis pauci deſiderati, multiq; vulnerati fuerunt. Mar chioq; Villenae Dux maior exercitus in altero brachio lancea vulneratur. Quae vix ſanato vul nere Rex iterum in Alcala Regia totius exercitus praefectum relinquens, ad Regnam Hiſpali ſe recepit. Hinc circiter Nonas Malas ad Granatenſes agros rediens cum fruges & arbores de vaſtaſſet, in loco Granatae propinquo, quem Goſcon Mauri vocabant, vbi rus erat & domus agreſtis, in ſolo plano ſita, diſtans a Granata paſſuum mille circiter octo, caſtra locauit. Vbi no nam urbem Catholicis principes habito concilio condere ſtatuērunt. In qua durante bello tu

Veria
Porchena.
Tabernas.
Baccia.
Abdera.

Cuſarum.

Zenetani pa
gi.

Iacobus Lu
pus Pachic
Alcala Regia

Marchio Vil
lene lancea
vulneratus

L. Marinei Siculi. Lib. II.

Ciuitates Be
thice provin
cie, quæ san
ctam fidem
diderunt.

Consilium
quod Mauro
rum Regi sui
consultores de
derunt.

tus exercitus hyemare posset. Hanc autem urbem quadrangulari forma designatam, & nomi
ne sanctæ fidei nuncupatam, quò breuitus Catholici principes attollerent, Hispalis, Córduba,
Iaentis, Astigi, quam Eccliam vocant, Baecæ, Vbedæ, Carmonæ, Xeress, Anduxaræ prima
ris in prouincia Bethica populis ædificandam cõmiserunt. Quorum iussa liberaliter omnes ca
pessentes & laudis auidi summaq; contentione die noctuq; festinantes, urbem, moenia, turre
fossas, aggeres, portas, vallumq; per paucis diebus absoluerunt. Qui profecto vel propter la
bores, quos patientissime pertulere, vel propter pecunias, quas in opere cõficiendo largissime
profundebant, insigni laude suorumq; principum gratia digni facere. Verum enimvero si vir
tuti sua præmia danda sunt, eodem tempore non minorem gloriam Regiamq; beneuolentiam
meruere strenui Duces & omnes equites fortissimi. Qui Mauros Granatenfes ad impediendū
opus irruentes acerrime, nec sine fuso sanguine propulsabāt. Et equestres hostium copias quidā
anis præliis minuebant. Adeo ut Mauris ex equis ferè quinque milibus vix trecenti supererant.
Quæ res nimirum Granatenfī bello finem inuenit, Granatæ namq; Rex Boabdelis suis equiti
bus amissis & ciuitatibus quatuordecim ceterumq; oppidis à Christianis expugnatis & captis
atq; depopulatis agris, cum intra Granatæ muros ingentem multitudinem & hominum milia
ferè ducenta sine cõmeatibus alere non posset, & omni spe subsidii destitutus de, facienda dedi
tione cogitauit. Qui suis accitis consultoribus, quibus confidebat, eorum sententias explorare
cepit. Quorum vnum, qui ceteros etate & auctoritate antecedeat, in hunc modum locutū ac
cepimus. Quoniam me quid de hoc infortunio nostro miseraq; conditione sentiam dicere ius
bes, optime Rex, ego quidem te scire velim, ut quod ipse retulero non ex ingenio meo depro
ptum fuisse putes, sed istorum, qui adsunt, iudicio prudenter excogitatum. Quippe qui tuam
nostramq; miserā sortē dolentes simul omnes hac de re ita dū collocuti sumus. Et pensatis no
stris & hostium viribus, in eā demum sententiam omnes conuenimus, ut tibi deditiōnem faci
endam esse libere diceremus. Tu itaq; qui sæpe studium & fidem erga te nostram magnis i re
bus es expertus, nunc etiam æquo animo iudicium suscipere debes & in consulendo libertatē.
Quandoquidem nulla prorsus alia via salutis ostenditur. Quare deditio est quidē maxime ne
cessaria. Nam per Allam atq; Mahomiam quid nobis tot in bello peremptis equitibus, qd om
nibus amissis ciuitatibus & oppidis? quid tantis detrimentis acceptis sperare licet, si Christiano
rum exercitus, copis nostris iam consumptis indies augmentur? Si de nostris in præliis quoti
die victoriam consequuntur? Si nos deniq; rebus omnibus antecedunt? In quorum castris eg
tum milia duodecim, peditumq; centum esse dicuntur. Christiani præterea principes eo consi
llo nouam urbem apud nos ædificare iusserunt, ut inde nisi ciuitatem nostram ceperint, nō re
cedant. Quapropter hoc consilium tibi damus, quoniam nobis neq; defensionis vlla spes est,
neq; subsidii. Iam primum ab externis principibus auxilia, quæ non defutura nobis arbitra
bimur, frustra diutius, ut vides, expectauimus. Quæ etiā si nunc aduētarent, & nobis ex Asia
tota Affricaq; suppetias venirent, ea profecto quamuis magna Christiani, qui validissimis præ
sidiis omnia loca terra mariq; tuentur, non modo propulsare, sed etiā facile delere possent. De
inde quanta sit in hac urbe senum & puerorum mulierumq; multitudo non ignoras. Quot
milium quoniam nos elementorum genera omnia deficiūt, diuturniorem famem tolerare nō
poterunt, & esurientes extrema fortasse necessitate cõpuli nos deferent, & ad Christianorū ca
stra confugient. Est itaq; nobis non hostis modo, sed etiam nostra plæbs ieiuna valde timen
da. Quæ sine dubio miseram seruitutem & genus omne malorum patientius, q̃ famem tolera
bit. Quod si viri fortis est atq; magnanimi mortem potius velle, q̃ regno priuari & iugū sub
ire seruitutis, tu tamen princeps non minus humanus & prudens, q̃ fortis & magnanimus,
nō tuæ solum dignitatis habere rationem debebis, sed etiā salutis noueræ tuæ, & ætatis fra
trum tuorum, & deniq; huius tui populi, tibi studiosissime semper & obsequētissime famulātis.
Qui profecto si tu fortunæ, quæ nobis aduersa fuit semper, casus armatus experti potius q̃ no
strum probare consilium malueris, cum tibi, quod Alla prohibeat, mali quid acciderit, nō da

De Bello Granatenſi.

Fol. cxi.

blum eſt quin veniant omnes in tuorum hoſtium poteſtatem, & ea mala paſſi, quæ victis ſolent ab elatis victoribus accidere, captiui demum ſeruorum more vendantur. Conſulas igitur tibi primum, Rex prudentiſſime, deinde tuæ chariſſimæ noueræ, & duobus fratribus, quos tanto pere diligis, & poſtremo ciuibus tuis vniuerſis, ut & Rex bonus & pater benignus proſpicias. Ne tua pertinacia cõmittas, ut vrbe vi capta aut ſerui ſiant omnes, aut occidantur. Quod malum omnium malorum maximum ne accidat, facile ſi deditiõnem feceris, euitabis, & te tuosq; omnes conſeruabis incolumes. Nam etſi mortales omnes natura libertati, qua nihil eſt animis ingenuis optatius, auidiſſime ſtudent, & miſeram conditionem ſeruitutis oderunt, ſapientis tamen hominis eſt neceſſitati, quam vitare non poſſit, æquo animo parere. Quoniã igit te ſumma neceſſitas vrget, & in ſola deditiõne ſalutis ſpes omnis oſtenditur, eam proſecto, ſi tua tuorumq; vita tibi chara eſt, diſſerre non debes. Ad quam te quidem non extrema ſolũ neceſſitas ſed etiam Ferdinadi Regis & Iſabellæ Reginæ ſingularis humanitas & integerrima fides hortari debent. Quippe qui ſunt, ut fama eſt, & noſtri quoq; prædicare ſolent, in omni genere virtutis principes excellentes, & in eos præſertim, qui ſponte ſe dederint. Cuius rei Loſcani, Rondeſes, Guadiſiani, Abdeſes, & alii complures ſunt teſtes. Qui nunc apud Chriſtianos cõmorantes honorifice cõmodeq; viuunt, & neq; inſtitutis noſtris neq; cerimonis prohibent. Malachenſibus vero ceteriſq; qui pertinaces fuere, quod acciderit non ignoramus. Quamobrem ſi priuſq; oppugnare nos coeperint, vltro deditiõnem feceris, non dubium eſt quin tuæ dignitatis rationem habeant, & te non ut hoſtem, ſed ut amiſſimum liberaliter & magnifice recipiant, & noueræ tuæ fratribuſq; bene conſulant. Quod ſi tibi Regium nomẽ & inſignia deponere moleſtum eſt multumq; difficile, te tamen vna vel maxima ratio conſolabitur, propterea qd hoc regnum, quod ut ſcimus, olim Chriſtianorum fuit, & à maioribus tuis vſurpatum ipſe nunc iniuſte poſſides, nom amittes quidem, ſed quibus iure debetur reſtitues. Et eorũ gratiam & amiſſiam, quam Reges omnes magnificiunt demerebis. Hoc à reliquis conſultorib; qui aderant, comprobato conſilio, Rex Boabdelis, qui deditiõnem facere iam decreuerat, cum in aliquos Granatæ ciues viros primarios, qui clam ſe Catholicis principib; ut eorum gratiã aucuparentur, ciuitatis deditiõnem promiſſerant, animaduertiſſet, ſubinde legatos ad Regẽ & Reginam clam miſit in caſtra. Quibus ſupplicabat, ut ſuorum aliquem ad ſe mitterent. Qui cum de pacis & deditiõnis conditionibus agerent. Rex autem & Regina cum legationem libenter audiuiſſent, cum legatis eiſdem Granatam redeuntibus Gonſalum Fernandum Aquilarem, qd Mauris Granatenſibus erat notiſſimus, & eorum linguam callebat, Fernandumq; Saphram ſecretarium miſerunt, ut quas Boabdelis pacis & deditiõnis conditiones peteret intelligeret, ſi biq; relatum venirent. Qui cum Granatæ Rege collocti cum duobus eiſus conſiliariis ad Catholicos principes in caſtra redierunt. Quibus cum Boabdelis mandata mentemq; retuliſſent rursus ad Boabdelem Granatam remittuntur. Qui ſæpe modo caſtra modo Granatam repetentes, etſi quæ referebant omnibus erant occulta, rei tamen finis optimus & optatiſſimus nobis omniumq; Chriſtianorum votis ſatiſfecit. Boabdelis namq; Catholicis principibus obſequens & Regia dignitate tituloq; prinatus Kalendis Ianuariis anno Chriſtianæ ſalutis Milleſimo quadringenteſimo nonageſimo ſecundo Granatæ portis recluſis magnum Chriſtianorũ militum numerum in Granatam urbem & in Alhambram recepit, Regiẽq; domus turres, vrbis portas, & omnia munitiora loca Chriſtianorum præſidiis assignauit. Poſteroq; die mane captiuos Chriſtianos complures compedibus vinculiſq; ſolutos cum quingentis obſidibus, quos ſe daturum pactus fuerat, ad Catholicos principes miſit in caſtra. Reges autem Catholici cum per tentoria diſtributos obſides obſeruare diligẽter & honorifice tractari iuſſiſſent, ad captiuos Chriſtianos, qui Benediſtus Dominus Deus Iſrael decantabant, conuerſi, cum flentes & toto corporis habitu & vultus effigie deformatos aſpexiſſent, eorum ſortem miſerantes omnes indutoꝝ rebusq; neceſſariis adiuuantes ad ſuas domos ire iuſſerunt. Quorum vnus, qui ſacerdos erat & non indoctus, anteq; diſcederet, O principes, inquit, coeleſtes, o Dei Opt. Max.

Granatæ urbis deditiõ.

Verba captiuorũ ad Catholicos principes.

L. Marinei Siculi. Lib. xx.

fortes & magnanimi Duces, qui nos hodierna die a grauissimo iugo seruitutis, vel potius ab umbra mortis & horrendis tenebris ad clarissimam optatissimamq; vitæ lucem renocastis, uiuatis in æternum uiuatis. Et quoniam uobis pro vestris erga nos immortalibus beneficiis gratiam referre non opus est nostræ, eam sine dubio cumulatissimam speratis ab eo, qui pias hominum mentes ex alto prospiciens, unicuique pro meritis digna præmia persoluit. His dimissis eodē die Catholici principes cum Ioanne & Ioanna filiis cum Petro Mendoçio Cardinale, cumq; suis Ducibus & multis equitum peditumq; cohortibus instructis Granatam versus proficiscuntur. Quibus ad urbem appropinquantibus Boabdelis quinquaginta fere comitat⁹ equitib⁹ obuiam venit. Qui tristi vultu capiteq; demisso ac fienti similis Ferdinandi Regis osculari de xteram contendit. Rex autem Ferdinandus manum subtrahens Boabdelem perbenigne suscepit. Paucisq; verbis vitro citroq; per interpretes habitis, ad Isabellam Regnam, quæ cum prole sua & Cardinale cæterisq; Ducibus Regem subsequēbatur, Boabdelis accedens idem fecit. Quæ Regina pari benignitate recepit, & ad spem meliorem verbis honorificis hortata est. Cū autē prope urbis moenia peruenissent, Ferdinandus Talabricus Abulensis Episcopus & Granatæ urbis Archiepiscopus designatus, qui crucis vexillum præferebat, altorem arcis Alhambræ turrem conscendit & erectam crucem reliquaq; vexilla cūctis ostendit. Quæ cum Catholicis principes Regiaq; proles & vniuersus exercitus flexis genibus Deo gratias agentes adorassent, & arcis Alhambræ custodiam Ignico Mendoçio Tendillano Comiti cōmisissent, ad urbem nouam redierunt in castra, secumq; Boabdelem adduxerunt. Vbi permanere statuerunt quoadusq; traditis armis a Mauris & auctis Christianorum militum præfidiis in urbem populosissimam tutior esset ingressus. Hic diebus paucis cōmorati quibusdam cōfectis negociis & rebus ad urbis ingressum necessariis comparatis, cum multis armatis equitibus, quos ex multis partibus acciuerant, & magno sacerdotum numero, Te Deum laudamus, decāante, Granatam urbem Deo Opt. Max. cuius auxilio belli peroptatum finem gloriosamq; victoriam fuerant adepti, gratias agentes ingressi valdeq; lætantes vota, quæ religiose promiserant, persoluerunt. Deinde certos nuncios cum literis de victoria, quam Deo iuuante de Mauris Christianæ religionis hostibus habuissent, ad Innocentium Summum Pontificē, ad Cardinales, ad Christianos principes, ad omnes Hispaniæ Siciliaq; ciuitates destinarunt. Qui gaudio magno exultantes cum primum tales nuncios magnis munerib⁹, ut par erat, honestassent, cum templis omnibus & per omnes aras sacra celebrassent, cum deniq; multis diebus vrbes supplicationibus canticisq; diuinis lustrauissent, deinde magnificos ludos & spectacula varii generis apparatus magno magnisq; sumptibus ædiderunt. De quibus ac de toto Granatensi bello, quoniam, ut in principio dictum est, viri docti generatim copioseq; scripserūt, hac ego summa breui & quasi epitomate multis huius historiæ cupidis atq; de me benemeritis, qui rē hanc a me septe efflagitarunt, satissaciens, cum de Granatæ regni ciuitatibus & oppidiis, ut sum pollicitus, nominatim retulero, finem faciam. Sunt itaq; ciuitates in primis.

Catholicorū principū ingressus in urbē Granatā, qui fuit anno M. CCCC. XCv. quarto Nonas Ianuarias.

Granata totius prouinciæ metropolis,	Losca, quā Loxā vocāt	Fenez.
Malacha maritima.	Alama, quā Alhamā dicūt.	Luçar.
Bellamalacha maritima.	Almugneçara & Porciena,	Belesicū.
Abdera maritima.	Oppida sunt.	Nixar.
Ronda.	Bellum albū, quod Belez blancum dicebant.	Taberneç.
Basta, quā supra Bacciam nominauimus.	Bellum rubrum.	Serga.
Guadix, quā Plinius Axia vocat.	Muxacar.	Bacor.
Veria.	Esiualid, quod nunc Cueuas dicitur.	Gorab.
Oscā.	Cathanyta.	Gor.
Barbella.	Albox.	Ierez.
		Iantaira.
		Edeis.

De rebus a Catholicis principibus gestis.

Sol. cxx.

Alcala Horra.	Quelar.	Cunlares.	Gausinum, maritimum.
Alcuria.	Trera, quæ nunc Trella.	Almuxia.	Casares.
Alcagutnum.	Oria.	Borgo.	Mons Maior.
Fereira.	Montoria.	Algocagia.	Metar.
Guenale.	Andras.	Caçerabonela.	Vxuna.
Fintana.	Lapecia.	Alora.	Arabita.
Vracina.	Meigecar.	Carthama.	Nerexa.
Orce.	Pinta.	Coinum.	Torros.
Galera.	Cambela.	Monda.	Bentobum.
Cullar.	Elmeloz.	Tolos.	Motrilum maritimum.
Benemaurela.	Colombero.	Onquera.	Castellam Ferreū marit.
Cauales.	Moclinum.	Setenilum.	Alboniū, maritimum.
Castillegia.	Illora.	Cardella.	Nulum, maritimum.
Castrillum.	Azara.	Esnalmara.	Adra, maritimum.
Abiceleona.	Calea.	Audita.	Delias, maritimum.
Suiar.		Montexicar.	Solobrenia, maritimum.

In montibus autem & asperis locis, quos Alpuxarras appellant, sunt.

Abuludut.	Dalia.	Orgiba.	Almunta.
Marchina.	Oglar.	Sugnehalum.	Varis.
Aluchar.	Xobeles.	Serafilabres.	Et alia cōplura oppida par-
Andaras.	Ferrera.	Xironium.	tula, quorum nomina
Belia.	Puchera.	Texora.	me latent.

Vnum autem de Granatæ Regibus Mauris, quod est multis ambiguum, nō prætermittā. Fuit enim Granatæ Rex, quem alii Abuliacenum, alii Allamoliacenum vocabant, vir fortis et bellicosus, sed immitis & ferox. Qui sine causa multos & innocentes equites sui principatus crudeliter occidit. Hic fratrem habuit minorem nomine Boabdelim, & uxores duas accepit, Mauram primam, ex qua filium suscepit Mahomedum, qui postea Boabdelis & Granatæ Rex iunior fuit appellatus. Ex uxore autem secunda Christiana, quam captiuā ad suos mores ritūq; Mahometanum conuerterat, filios duos progeniuit. Quorum primus Cad, & secundus Nacre nomen habuit, & post Granatam captam ad Christianam religionem sponte venientes, maior Ferdinandus, & minor Ioannes nomen accepit. Et Granatæ Infantes cognominati fuere, vxoresq; foeminas generosas acceperunt. Mater autem, quæ Maura Zorayia dicebatur, ad pristina nam fidem multis & filiorum suorum precibus, & Catholicorum Principum persuasionibus adducta Isabellæ nomen accepit.

LIBER. XXI.

DE REBUS QUAS IN CONVENTU TOLETI

Catholici Principes egerunt,

DI TERNVNC reuertemur, vnde digressi sumus. Supra dictum est à nobis Isabellam Reginam cōfecta pace cū Portugalliæ Rege Toletum venisse, et item Regē Ferdinandū ex Aragonia. Dicemus igitur quæ res & negotia Toleti gesta fuere. Toleti cum diebus paucis ex istis laboris iam defessis quieuisset, deinde procuratoribus ciuitatum populorumq; per literas accitis magnos conuentus, quos Curias generales appellant, diebus multis egerunt. Ad quas proceres complures conuenerunt multiq; Pontifices. Hic cum primum multorum litigari

De rebus a Catholicis principibus gestis.

Sol. cxx.

Alcala Horra.	Quelar.	Cunlares.	Gausinum, maritimum.
Alcuria.	Trera, quæ nunc Trella.	Almuxia.	Casares.
Alcagutnum.	Oria.	Borgo.	Mons Maior.
Fereira.	Montoria.	Algocagia.	Metar.
Guenale.	Andras.	Caçerabonela.	Vxuna.
Fintana.	Lapecia.	Alora.	Arabita.
Vracina.	Meigecar.	Carthama.	Nerexa.
Orce.	Pinta.	Coinum.	Torros.
Galera.	Cambela.	Monda.	Bentobum.
Cullar.	Elmeloz.	Tolos.	Motrilum maritimum.
Benemaurela.	Colombero.	Onquera.	Castellam Ferreū marit.
Cauales.	Moclinum.	Setenilum.	Alboniū, maritimum.
Castillegia.	Illora.	Cardella.	Nulum, maritimum.
Castrillum.	Azara.	Esnalmara.	Adra, maritimum.
Abiceleona.	Calea.	Audita.	Delias, maritimum.
Suiar.		Montexicar.	Solobrenia, maritimum.

In montibus autem & asperis locis, quos Alpuxarras appellant, sunt.

Abuludut.	Dalia.	Orgiba.	Almunta.
Marchina.	Oglar.	Sugnehalum.	Varis.
Aluchar.	Xobeles.	Serafilabres.	Et alia cōplura oppida par-
Andaras.	Ferrera.	Xironium.	tula, quorum nomina
Belia.	Puchera.	Texora.	me latent.

Vnum autem de Granatæ Regibus Mauris, quod est multis ambiguum, nō prætermittā. Fuit enim Granatæ Rex, quem alii Abuliacenum, alii Allamoliacenum vocabant, vir fortis et bellicosus, sed immitis & ferox. Qui sine causa multos & innocentes equites sui principatus crudeliter occidit. Hic fratrem habuit minorem nomine Boabdelim, & uxores duas accepit, Mauram primam, ex qua filium suscepit Mahomedum, qui postea Boabdelis & Granatæ Rex iunior fuit appellatus. Ex uxore autem secunda Christiana, quam captiuā ad suos mores ritūq; Mahometanum conuerterat, filios duos progeniuit. Quorum primus Cad, & secundus Nacre nomen habuit, & post Granatam captam ad Christianam religionem sponte venientes, maior Ferdinandus, & minor Ioannes nomen accepit. Et Granatæ Infantes cognominati fuere, vxoresq; foeminas generosas acceperunt. Mater autem, quæ Maura Zorayia dicebatur, ad pristina nam fidem multis & filiorum suorum precibus, & Catholicorum Principum persuasionibus adducta Isabellæ nomen accepit.

LIBER. XXI.

DE REBUS QUAS IN CONVENTU TOLETI

Catholici Principes egerunt,

DI TER NVNC reuertemur, vnde digressi sumus. Supra dictum est à nobis Isabellam Reginam cōfecta pace cū Portugalliæ Rege Toletum venisse, et item Regē Ferdinandū ex Aragonia. Dicemus igitur quæ res & negotia Toleti gesta fuere. Toleti cum diebus paucis ex istis neris labore iam defessū quieuisset, deinde procuratoribus ciuitatum populorumq; per literas accitis magnos conuentus, quos Curias generales appellant, diebus multis egerūt. Ad quas proceres complures conuenerūt multiq; Pontifices. Hic cum primum multorum litigari

L. Marinei Siculi. Lib. xxi.

Ferdinandus
Alarconi⁹ ca
pite truncat⁹

Proceres &
Pontifices q
inreiuando
Ioannē prin
cipem uoca
uerunt.

tium causas, & eorum iustas querelas, qui res suas ab aliis occupatas diu⁹ possessas repetebat, audiissent, & suum suis vnicuiq; tribuissent, deinde magnos census multa⁹ oppida, quæ Regis Henrici temporibus alienata fuerant, & Regio patrimonio iure debebantur, ab eis restituta sibi, qui non iusto titulo possidebant, receperunt. Multa tamen monasteriis, ecclesiis, & hospitalibus remittentes, posthæc homines multos, qui latrocinia aliaq; crimina multa commiserant, affici iusserunt ultimo supplicio. Quibus etiam tubentibus captus est & capite truncatus Ferdinandus Alarconius, qui seruiliens Archiepiscopo Toletano sæpe tumultus autor fuerat, & pacis inimicus. Multis hic bona, quibus violenter ab improbis erepta fuerant, Regis & Regine iussu restituta fuere. Magna hic negocia boni principes absoluerunt, multas dirimerunt lites, salutare leges & prudenter excogitatas ædiderunt. Hinc ad ciuitates & omnes populos gubernatores & iusticiæ præfectos satellitesq; miserunt. Quibus ubiq; nō modo cerdones & agrorum cultores, sed equites etiā atq; magnates omnes diligentissime parebāt. Iusticia namq; de coelo prospexerat & per Hispaniam totam pax orta est omnibus & securā tranquillitas. Hic proceres & omnes ciuitatum procuratores iussuradum præstiterunt, sese post Isabellæ Regine mortem Ioannem eius & Ferdinandi Regis filium natu maiorem Regem Castellæ & Legionis habituros. Cuius rei testis, præter ciuitatum procuratores, equites iurati fuere qui sequuntur. Petrus Gonçalus Mendocius Hispaniæ Cardinalis, Ludouicus Cerdanius Dux Methymnæ Coeli, Alphonsus Cardinas ordinis sancti Iacobi militiæ præfectus, Petrus Fernādus Velasc⁹ Phari Comes & Castellæ magnus Comestabilis, Alphōsus Hēricus Hispani maris Almirātes maximus Ferdinandi Regis auunculus, Petrus Aluarus Osorius Astoricæ Marchio & Trastamaræ Comes, Philippus Aragoneus Caroli Vianæ principis filius, Iacobus Lupus Stuniga Comes Miranditanus, Aluarus Mendocius Comes Castrensis, Laurentius Suares Mendoc⁹ Comes Goruniæ, Fernādus Aluares à Toletō Comes Oropeanus, Gutterius Sotomaior Comes Benalcaçaris, Ignicus Mendocius Comes Tindilianus, Beltranus cognomēto Cueva Comes Ledesmanus, Ioannes Silutus Comes Gisfontanus, Ioannes Riberius Dominus Montis Maioris & Regis Ferdinandi custos maior, Iacobus Fernandus Quignonēsis Comes Lunæ, Iacobus Hurtatus Medocius Episcopus Palentinus, Alphonsus Burgitanus Episcopus Cordubensis, Raymundus cognomento Spes Episcopus Vrgelli, Aluarus Petrus Gothoman⁹ dominus Olaliæ, Gutterius Cardinas præfectus maior ordinis militiæ Legionēsis, Ioannes Cardona Comes Pratenfis, Ludouicus Requissentius Barcinonæ principatus gubernator. Hi fuerunt & omnes ciuitatū procuratores atq; alii diuites homines, qui solenne iuramentū præstiterunt apud altare matris ecclesiæ sanctæ Mariæ librum tāgentes, quē sacerdos, qui rē diuinā celebrauerat, manibus tenebat. Hac re peracta postero die insignia sancti Iacobi ordinis Alphōso Cardinæ supplicanti, qui ordinis illius militiæ præfectus erat, honorificentissime dederunt. Deinde statuerunt ne Castellæ Ducibus liſtores antecederent clauas præferētes. Et ne quis clypeos coronis vel aliis Regis ornamentis insignitos, quas res Coronales & Orlas appellant, haberent, nisi quibus ob aliquā iustā causam concessum fuisset. Neue quis Dux vel alius quouslibet in literis, quas ad aliquem subditorum suorum mitteret, suæ dignitatis titulum superponeret. Hoc enim Regiæ dignitati duntaxat cōuenire dicebant. Hic præterea multorū laborū magnæq; fidei memores Andree Caprerii & eius uxoris Beatricis, eos Molani Marchionatus titulis honestarunt, & quo maioribus afficeret honoribus eodē die secū & eadē mensa discūbere voluere. Quibus Regina nō his honoribus cōtēta, magnos etiā cēsus & oppida qdā tribuit in perpetuū, quibus illi & eorū successores p̄ tituli dignitate sumptum ferre possent.

DE REBUS IN METHYMNA CAMPO GESTIS.

His confectis rebus ē Toletō discedentes die septimo Methymnā, cui cognomen est Cāpus, peruenerunt. Vbi non multa magna⁹ negocia defuerunt & multorū quære miserabiles. Siquidem erant reorum & delinquentium pleni carceres. Quorum multis prius causis auditis,

De Regibus Catholicis.

Sol. cxxi.

ditis, multisq; bonis, quibus crudeliter ablata fuerant, restitutis, alii cæsi verberibz, alii auribz mutilati, alii in perpetuū, alii ad tēpus in exiliū missi, plures ad mortē dānati fuere. Quorū numero fuit eques quidā nomine Aluarius Ant^o Lugus, natione Gallecus. Qui facin^o cōmittere ausus fuerat, quod nō vno quidē, sed omni potius genere mortis dignū erat. Homo namq; genere nobilis & admodū diues cuiusdā boni viri diuitias & honestissimas opes temere cupiens in domū suā tabellionē quendā fallaciter adduxit. Vt sibi literas a se cōpositas, quibz illi viri diuitias & omnia bona quasi iure petere videbatur, obsignaret. Quas tabellio, siue quod in illis cōtinebatur ignarus, siue spe muneris, quod eques ei liberaliter pollicebatur, impulsus, siue timore ne quid ab illo mali sibi, si facere nollet, eueniret, eas imprudēter obsignauit. Quod vbi perfecit, eques eum de manu in cubiculū suū, quasi ei mercedē daturus, adduxit. Vbi quidam domesticorū suorū sceleris conscius eos expectabat. Quo adiutus miserum tabellionē interfecit incautum. Quem in effossam scrobē clam omnibus deiecit. Cuius vxor cū eum ad cœnam nocte tota mēsa lectoq; parato nō parū tristis expectasset, vbi dēs illuxit admodū sollicita vicinas primū p̄cunctari coepit, deinde nuncios ad omnes propinquorū & affiniū domos misit, si forte maritus apud aliquē cognatorū p̄noctasset. Quē cum nō inuenisset, postero die lachrymas fundens ad Regē & Reginā se cōtulit. Quibus vbi de absentia mariti retulit, illi statim iusticiæ suæ præfectis & satellitibus diligēter inquirere iusserunt, vt scriba vel viu⁹ vel mortuus inueniretur. Qui cōiecturis quibusdā & indicis equitē caprū tormētis afficiunt. Qui crimen illud & alia quæ multa cōmiserat cōfessus, caput gladio præbuit. Qui iusticiæ, si vita ei cōcederetur, aureorū millia quadraginta pro bello gerēdo cōtra Mauros offerebat. Quos etsi nō desuere, qui recipiēdos esse dicerēt quaten⁹ eis Catholici principes vt cōtra Mauros Christianæ religionis hostes honestissime possent / regina tamē iusticiā pecuniæ præferēs prudētissime recusauit. Et quibz illi oīa bona ratione delicti iure sibi debebātur, ne q̄s tamē putaret eā p̄pter illi⁹ pecunias & magnas diuitias ei parcere noluisse, nihil accepit, sed illius filius oīa cōdonauit. Hoc animaduersionis ordine iusticiæq; fama terribili cū Catholici principes in multis Hispaniæ ciuitatibz cōuentus egissent, ingēs improbos & temerarios om̄esq; malæ mētis homines timor inuasit. Et vbiq; latrocinia, sacrilegia, virgīnū raptus, oppressiones, captiuitates, seruus testes, aggressiones, iniuriæ, blasphemias, factiones, insult⁹ hoīum cades, & oīa scelerū maiorūq; genera cessauerūt. In quorū locū restitutiones, virginitatis honor & integritas, nuptiarū pudicitia, redēptiones, æqualitas, libertates, moderationes, pax, cōcordia, fides, humanitas, obedientia, pietas, verecūdia, reuerētia, metus, amor, & aliæ virtutes oēs successerūt. Tūc igit Hispaniæ populi, quos ita diut⁹ aduersa fortuna magnaq; p̄cella saetauerat, superata tandē vetricū rabie magnosq; turbine fugato valde lætātes ad totū portū puenerunt. Vbi ppulsatis nubibz, fulgētem solē lunāq; clarissimā viderunt. Hic oibz post horredas tenebras immēsa lux orta est. Hic superatis periculis ingēs læticia. Hic amoto metu magna securitas. Hic peractis laboribz optata quies. Hic dent⁹ fugata morte spes vitæ rediit. Regio nāq; iussu phibitis armis & mutatis hominū moribz, nemo fures, nemo gladios, nemo timebat insidias. Tantū crī erat vtriusq; principis apud om̄es autoritas, tāta virtus, tātus iusticiæ metus, vt nō modo nō violare quisq; aliū, sed ne offendere quidē posset, nec auderet. Bonorū nāq; principū iuris æquitas faciebat, vt inferiores om̄ibz in rebz honestis & necessariis superioribz obedirēt, & superiores inferioribus pro suo iure satisfacerent. Atq; cuiuscūq; cōditionis hoies cuiusq; fortunæ nobilis & plabeiz, pauper & diues, imbecillus & fortis, dñs & seru⁹ omnes essent iusticia pares. O principū virtus nec bene cognita, nec vnq; satis laudata. O præclarum iusticiæ munus, & aliis cunctis virtutibus longe præstantius, sine quo nimirum nullus esset vitæ cultus, nulla societas hominū, nulla communitas, nulla, Dei cognitio, nulla religio. Nulla res igitur est hominibus necessaria magis, nulla virtus vtilior, q̄ iusticia. Qua quidem ego haud scio an excepta sapientia, quæ contemplationis est virtus & Deo proxima, quicquam melius homini possit contingere. Iusticia siquidem est ex qua boni viri nominantur, in qua splendor est maximus, quæ virtutes omnes

Indignum facinus.

Q

L. Barinei Siculi. Libro. xxi.

Iusticie pater
Mater iusticie.
Iusticie comites & filie.
Iusticie preceptum.
Iusticie finis.

continet. Cuius pater est vir sapiens, qui mortem potius oppetet, q̃ a recto discedat. Mater est ratio, quæ nobis viam salutis ostendit, prohonestū suadet, hibetq; contrariū. Filie sunt & eius comites liberalitas, magnificentia, religio, pietas, gratitudo, sanctitas, obediētia, fides, æquitas, bonitas, veritas, & legū mandatorūq; diligens observatio. Præcepta vero sunt cuiq; tribuere quod suū est, & necui quis noceat. Finis autē quoniam de humana iusticia loquimur est humana conservare societate & ad optatā pervenire felicitatē. Sine cuius imperio profecto nullus esset agrī cultus, nō domus vlla firma, nō vrbs stare possent, nō vlla regna manerent. Nō inter ciues concordia, nulla fratrum cum fratribus gratia, nullū liberorū erga parentes obsequiū. Nō amicus apud amicū, non hospes cum hospite tutus esset. Magna res est igitur iusticia, firmū societatis humanæ vinculū, vis ingens aduersus improbos, fida bonorū custodia certaq; defensio. Quæ olim & si propter hominū scelus ex Hispania discesserat, in ea tamen diuino consilio rediit vnā cū principibus Catholicis. Quibus omnipotens Hispaniæ res iam casuras, ante sæculū nostrū præsciens & miseratus, ad eas gubernandas & conservandas viā præparare multipharia cœpit. Quæ quidē res paucis ac minimi potius, vt arbitror, cognita difficilis fortasse quibusdā videretur & admirabilis. Quā ob rem mihi pluribus argumētis & ratione probabili declaranda est, atq; quo probari facilius possit & adhiberi sine dubio fides altius repetenda.

DE REBUS, CAUSIS, ATQVE MYSTERIIS QVÆ

præcesserunt, vt diuina prouidentia Catholicī principes Hispaniæ malis imminentibus occurrerent.

SVnt igitur nobis hoc loco quædā repetenda summatim. Quæ etsi plenius in libris de Regibus Aragoniæ scripsimus, hic tamen necessaria sunt, vt opinor, & admiratione scituq; digna videbuntur. Anno. M. CCC. LXXXVII. Petrus Aragoniæ Rex filiū genuit nomine Martinum. Quem Aragoniæ & Siciliæ Regem sibiq; successorem moriens instituit. Habuit & filiam nomine Elionoram, quam dedit in matrimonium Ioanni Castellæ Regi, qui fuit Isabella Reginæ Catholicæ proauus. Hic Henricū genuit, qui valetudinarius ob infirmā sui corporis valetudinem cognomen accepit, & Ferdinandum, de quo plenam alibi mentionem fecimus, & paulo post scripturi sumus. Nunc autem ad Martinum Aragoniæ Regem reuertimur. Qui Martinum genuit filium, cui dedit Siciliæ regnum. Qui cum Siciliæ Rex esset, a Siciliæ magnatibus & populis per legatos accitus, profectus est in Siciliam. Vbi cum biennio Siciliæ humanissime præfuisset, anno tertio e vita discessit, & eodem tempore pater eius in Aragonia mortuus est. Quibus vita defunctis Aragoniæ Siciliæq; regni successio lineaq; recta defecit.

Prima causa
regnandi Regibus
Catholicis.

Quæ quidem res Catholicis principibus ad Castellæ atq; Aragoniæ gubernationem dedit initium. Martinus namq; senior moriens testamento mandauit, vt Aragoniæ Siciliæq; proceres, item Pontifices & cuiuscunq; ordinis sacerdotes religiosiq; viri prudentes in cōsiliū cōueniētes de Regia stirpe Regē eligerēt, qui suo generi ppinquior esset, & ad gubernādū magis idoneus. Qui prudēter oīa cōsiderātes ex multis Regū generis cōpetitoribus Ferdinādū Martini Regis sororis filiū & Henrici Castellæ Regis fratrem minorē, qui tum tēporis apud Antiquerā Bethicę prouincię oppidū cōtra Mauros bellū gerebat, Aragoniæ Regē delegerūt. In cuius electione quæ res acciderūt, & quemadmodū gestæ fuerūt, alibi pluribus verbis scripsimus. Ideoq; nunc ad alia pergimus, id est Ferdinādū. Qui uxorem duxit Leonarā, quæ prius Vsraca dicebatur, & dñā fuit Infantarū & quinq; villarum, quib; diues scēmina vocabatur, ex qua filios quinq; suscepit. Alphōsum scilicet, Ioānem, Hērricū, Sāctiū & Petrū, & filias duas, de quibus alio loco scripsimus. Et Alphōsus primogenitus ex vxore Maria Hērrici Castellæ Regis sui patris filia prole prorsus nullā habuit. Ideoq; moriens Neapolis regnū, quod armis sibi videri cauerat, Ferdinādo filio suo notho testamēto reliquit, & Aragoniæ Siciliæq; regnum ad Ioānem fratrem, qui tum Nauarræ Rex erat, iure deuenit. Quæ res secunda fuit causa, per quam Catholici principes postea matrimonio coniuncti ad Castellæ simul & Aragoniæ regnum peruenerunt. Tertia vero causa fuisse videtur, mors Caroli Vianæ principis. Quam Barcinonæ

De Regibus Catholicis.

Sol. cxvij.

etiam nescio quid falso suspicantes vel simulant potius vicissim conantes aduersus Ioannem Regem suum Ferdinandi patrem per decennium & amplius bellum crudelissime gesserunt. De quo bello & eius causis historiam scripsimus longiorem. In qua etiam quarta & quinta causa continetur, quibus Catholicis principibus ad regnorum successionem via parabatur. Siquidem Barcinonenses cum a Rege suo defecissent, bellumque parassent deinde timores, ne victi supplicium darent, quod se dignos putabant, duos sibi de Aragonum stirpe Regia Duces ascriuerunt. Alterum est Portugalia nomine Petrum, quem in historia Lusitanum cognominauimus, virum fortem et animosum. Alterum est Gallia Andagauensium, siue Angeorum Ducem, nomine Ioannem, virum quoque strenuum & bellicosum. Quorum uterque perlit quasi diuinitus, & Ferdinandus, qui paruulus erat, annum agebat fere decimum quartum, & pugnabat acriter, a multis & magnis periculis liberatus. Et multas de validissimis hostibus, absente patre, victorias consecutus. Hæc ex parte gentisque Ferdinandi regnatura signa manifesta fuere. Ex Isabellæ vero parte felicitque sydere causæ diuine prece euidētissimaque visæ sunt. Regis scilicet Henrici mollicies naturæque defectus, quo sine liberis obijt, & Alphonsi fratris mors immatura. Qui, ut ante diximus, annum agens decimum quartum sublati sunt. Satis igitur his argumentis & rationibus constat a Deo Optimo Maximo principes Catholicos electos & quasi præseruatos fuisse, qui labentibus & iam casuris Hispaniæ rebus subuenirent. Qui Christianæ religionis hostibus obisterent. Qui bonos defenderent atque fuaerent, & in malos animaduertent. Qui Granatæ regnum annos circiter octingentos ab improbis Mahometi nefandissimum nomen celebrantibus occupatum recuperarent.

DE STATURA CORPORIS FERDINANDI REGIS ET ALIIS MEMBRIS.

ERat Rex Ferdinandus statura corporis mediocri & omnibus membris apte pulchreque compositis, colore candido, aspectu iucundo, facie splendida, capillo sufflauro planoque, fronte serena, sed calua usque ad verticem & medium caput, superciliis nigris & aptis, oculis clavis & subridentibus, naso non aduico, non sumo, non longo, non breui, neque lato: sed alias capituli partes adornati. Maxillis roseis, ore paruo, labiis sanguineis & corallo similibus, dentibus albis, raris & exiguis, memento venerabili, ceruicæ nec longa nec breui nec plena nec tenui, voce acuta, lingua expedita, sermone placido, ingenio claro, animo benigno, iudicio graui, consilio prudēti, moribus facillimis, incessu & omni corporis motu modesto & vere Regio. Decorum namque seruabat omnibus in rebus atque factis dictisque. In cuius vultu dignitas erat mirabilis. Numquam in ira, nunquam tristis erat. In cibo temperata & in potu maxima sobrietas. Quippe qui non multis epulis vesceretur, & his prædēs hisque coenæ potare consuevit. Qui nec prædebat nec coenabat unquam, nisi prius aliquis Pontifex aut alius sacerdos mēsam & ea quæ sibi apponebant benedixisset, & i fine Deo gratias egisset. Nec comedit unquam ne istinere quidē, quin se diuinam prius audiuisset. Erat præterea omnibus in rebus mūdicæ maxime studiosus. Vestibus utebatur honestis. Interdum & præcipue nefastis & solēnibus diebus aureum torquem margaritis & aliis gemis ornatū gestabat. Equis gaudebat & phaleratis et leuis armatura. Quos, ut alio loco diximus, a puericia ascendere & agitare didicit. Hastas ludos & Troianum cer tamē exercuit. In quibus fortissimos equites, quibus cum cōgrediebatur & cōstigebatur superauit. Erat enim artis equitandi iaculandi que peritissimus. In pñtis & omnibus negotiis laboris patiens. Iusticiæ fautor & exactor. Erga miserabiles & afflictos pius, humanus, & clemēs. Vxoribus & liberis facilis & indulgēs. Viros probos & sapientes mirum in modum diligebat colebatque. Quorum consiliis libenter utebatur. Equites omnes & præcipue suæ domus amabat. Cum omnibus humanus & affabilis erat. Pila iussit & calculis, & postremo tempore lusit etiam cartis. Delectatus est venationibus, & volatilium libentius utebatur, quam ferarum.

DE REGINAE ISABELLÆ MORIBVS ET RELIGIONE.

SVperest ut de Regina quoque virtutibus aliquid dicamus. Itaque de statura corporis, de forma, de membrorum pulchra compositione omnia, quæ in Rege fuisse diximus, in Regina paria

Q. II

L. Marinei Siculi. Lib. xxi.

fuere. Quātum enim in Rege dignitatis, tātum fuit in Regina venustatis, & in utroq; maiestas venerabilis. Tametsi multorum iudicio forma Regina pulchrior, ingenio acutior, animo splēdidior, et decoro grauior habebat. Erat enim laudis famēq; virtutis audior. Fuit abstemia, q̄ vinū nō modo nō bibit vnq̄, sed ne gustauit quidē. Quapropter aqua laxanti stomachū plerumq; ciborū plus capiebat. Regē vehemēter amabat, adeo vt zelotypia sollicita ac vigilans, si quas parari sibi pellices sentiebat, a sua domo curiaq; prudētissime submouebat. Quē multas apud se matronas habebat virtute & gñere nobiles. Quas humane tractabat & liberaliter. Cōplures procerū filias magnis sumptibus educabat, & custodiri diligēter iubebat, adultasq; magnis dotibus honorifice collocabat, eas p̄sertim q̄ caste pudiceq; vixissent. Hispano sermone loquebat grauius & ornate. Latinos oratores & sermones libēt̄ audiebat, q̄ alios, q̄uis Latini sermonis ignara. Delectabat enim suauitate linguę Latinę bene proferētis. Quā ob rem scientiæ cupidissima, bellis in Hispania iam confectis, & si multis magnisq; negociis occupata Grammaticę tamen lectionibus operā dedit. In quibus per vnius anni spaciū tantū profecit, vt non solū Latinos oratores intelligere, sed etiā libros interpretari facile poterat. In rebus ad diuinū cultū spectantibus dubiū sit diligētior ne fuerit, an liberalior. Eligeat enim sacerdotes, quorū magnū numerū habebat, sacrarū rerū & celebrādi peritissimos. Itē cantores & puerosq; ei seruiebāt in sacello. Quibus p̄ceptores conducebat doctissimos, & beneficia conferebat. Adulescentes etiā nobilitū filios, quibus vtebat in mensa, moribus & līs erudiri iubebat, ne ociosi sese ludis & alijs vitijs inquinarent. In maioribus autem conferendis sacerdotiis & pontificatibus non tam personarum nobilitatis & eruditionis, q̄ virtutis & honestatis rationem habebat. Ideoq; nonnulli, quibus erat sermo rarus & coma supercilio breuior, fortasse vitam agere meliorem & grauius incedere terram intuentes coepere, virtutem simulantes potius, q̄ exercentes. Sumptus vero, quibus altaris ornamenta ceterasq; res ad honorem Dei pertinentes emebat, aestimare difficile est. Siquidem operæ precium erat aurea sericaq; peristromata vt dere in eius sacelli parietibus exposita. Altare purpureis & aureis ornamentis, margaritis & variis gemmarum coloribus effulgens, multis hinc inde sanctorum simulacris argenteis & aureis expositis. Pavimentum pictis stratoriis & serico stratum, superpositis argenteis cadelabris maximi ponderis excultum, magnisq; cereis ardentibus illustrare. Vestimenta præterea, quibus amicti sacerdotes rem diuinam celebrabant, serica, purpurea, argentea, & aurea multis contexta margaritis & gemmis. Mitras etiam Pontificales aureas calicesq; gemmatis immenso pretio comparabat. Sedes insuper in sacello superiores & inferiora sedilia disponi & ordinē hūc seruati iussit. Vt scilicet ex altera parte primus Cardinalibus locus daretur, secundus Archiepiscopis, tertius oratoribus, quartus Episcopis, & deinceps gradatim reliquis sacerdotib⁹. Ita tamen vt antiquiores nouicijs anteponerentur. In altera vero parte sederēt Comestabiles, Almirantes, Duces, Marchiones, Comites: & item gradatim ceteri nobiles & generosi. Erat enim mulier admodum prouida, quæ diuinarum rerum maxima cultrix humanas diligentissime gubernabat, tantoq; Christianæ religionis & diuini cultus amore studioq; flagrabat, vt q̄uis plurimis & maximis multorum regnorum curis & negociis die noctuq; premebatur, cōtemplatiuam tamen magis agere vitam q̄ actiuam videbatur. Semper enim sacris rebus & diuinis officiis aderat. In quibus si quis forte sacerdotum suorum, qui sibi rē diuinam celebrabant, aut horas canonicas & psalmos caneant, errasset in syllaba persentiebat, & tanq̄ magistra discipulum adponebat. Quæ præter multas extraordinarias & votiuas orationes, horarium quoq; sacerdotum more quotidie persoluebat. Homines a grauitate, a modestia, a taciturnitate, a constantia probabat. Leues autem, loquaces, importunos & mutabiles molestissime ferebat. Mendaces præterea, vanos, parasitos, contectores, fortilegos, præstigiatores, charomanticos, augūres, ichcenobates, petauristas, & alios omnes circulatores & fallaces homines nec audire voluit vnq̄ nec videre.

DE IVSTICIA PER EOS RESTITVTA.

Apparatus et
ornamenta
Regij sacelli.

Ordo sedendi

De Regibus Catholicis.

Fol. cxxiiij.

Quemadmodū Catholicī principes Hispaniæ populis amissā iusticiā restituere multis exemplis alio loco demonstrauimus. Cuius imaginē talem referebat, qualē veteres olim de pinguere consueuere. Effigie virginis, Aspectu vehementi, & formidabili, luminibus oculorū atrocibus, neq; humilis neq; aspera, sed verecundē cuiusdā tristitiæ dignitate. Ex quo intelligi voluerūt, eos, qui iusticię pręsent, oportere esse graues, sanctos, seueros, in corruptos, in aduabiles, aduersus improbos & deliquētes in misericordes in exorabiles, erectos, arduos, potentes, vi & maiestate cequitate, veritatis q; terrificos. Iusticiā itaq; cuius, vt ait Tullius, splendor ē maximus, Rex & Regina ceterasq; virtutes omnes & diuinas humanasq; leges excolētes Catholicī principes appellari meruere. Maxima nāq; res est sanctissimāq; iusticia. Qua quidē vna virtutes omnes cōtinent, & hominū societas cōiunctioq; cōseruat. Cuius Comites, vt alio loco diximus, sunt liberalitas, religio, pietas, gratitudo, sanctitas, obediētia, fides, æquitas, bonitas, veritas, & legū mandatorūq; obseruatio. Sine cuius ministris omnia nimirum cladibus acerbissimis redundarēt, & nefaria malorū rabies & crudeles flagicioforū cōturbationes in optimos quosq; cōtēptis humanis diuinisq; legibus ruerēt. Quo circa, qui recte sanctęq; iusticię munus exercent, quemadmodū Catholicī principes fecere, qui quidē pauci sunt, & honoribus magnis & sui nominis æternitate meo quidē iudicio digni sunt.

Imago iusticie.

Tullius.

DE CATHOLICORVM PRINCIPVM.

munificentia & liberalitate.

Quæ de Ferdinandi Regis & Isabellæ Reginæ munificētia dixero, etsi multos rationis expertes rerūq; infcios & iniquos alienæ virtutis & laudis æstimatores inficias ituros perspicio, q meā hanc sententiā tanq; paradoxā & rē incredibilē calūniis suis & pfidia rationi cōtraria retractabūt, id tñ ego dicā de illorū liberalitate, quod non Gnathonici, sed quod Socratici sentiūt & ipse sine vlla adulatione vere possum dicere. Reges scilicet & mortales omnes, qui fuerūt hactenus à Catholicis principib; omni genere virtutis & præcipue liberalitatis officio fuisse superatos. Quod si qbus vel ingratis vel inuidis ambitiosi & fide maus a me dictū forte videbit, hac vna potissimū & phabili ratione cōstare poterit. Quia ceterorū Regū, q liberales fuisse p̄dicant, opera munificētię q̄uis multa magnaq; si cū Catholicorū principū liberalitate conferant, nimirū & magnitudine minora reperietur, & numero pauciora. At si quidē nonos atq; multiplices munificētiæ Catholicorū principū nec connumerari, nec ponderari, qdē possunt, nec æstimari. Veniāt igit, si placet, veniāt omnes, q ab hac opinione mea dissentiunt, ac si velint etiā ratiocinatores & arithmeticos cū pugillaribus & calculis arcessant. Quorum nemo quidē Regū Catholicorū liberalitatis opera magnifica cōputabit, nemo beneficio rum numeros millenarios multiplicabit, nemo deniq; q̄tidianorū munerum legiones dinumerabit. Quis enī cōprehēdere poterit innumerabilia maximaq; stipēdia liberalissime p̄soluta? Quis colligere pecunias egētib; erogatas? Quis dotes virginib; collocadis enumeratas? Quis amplissima munera multis oratoribus animosissime collata? Quis plurima & vere regia donatiua domesticis eq̄tib; & familiarib; distributa? Quis donaria p̄ciosā tēplis oblata? Sed ad maiora atq; mirabiliora cōscendam. Nā q̄ dixim; hactenus quota qdē pars videbit, si magnos sumptus, qbus annos ferē quadraginta domestica & externa bella gesserunt, meminerimus. Si maiores impēsas, qbus magnas classes ad Canarias & Indicas insulas miserūt, cōsiderauerimus. Si pecunias, quibus multas ecclesias magnaq; monasteria cōdiderūt, & redditibus donauere numerare possemus. Si quot & quāta patrimonia, quot cēsus, q̄s Hispano sermone Iuros appellam; de se bñmeritis tribuerūt, si quot Duces, quot Marchiones, q̄ Comites, q̄ eq̄tes creauerūt, memoria repetere vellemus. Quoniā igit Catholicorū principū liberalitatis opera multifariā, vt supra diximus, p̄ multitudinē atq; magnitudinē cōprehēdi minime possunt, aliis omissis, illud vnū, de quo alto loco scripsimus, quatenus est opus munificētiæ memorabile, summatim repetemus. Anno enim à natali Christiano supra mille & quadringentos septuagesimo sexto Catholicī principes & si difficillimum contra Portugalliæ Regem bellū ge

Q. iii

L. Marinei Siculi. Lib. xxi.

Ioanes Rex
Nauarræ.
Prosperus
Columna.

Comparatio.
Multa libera-
lium genera.

rebant, cum tamen magnas Turcarum copias Odruntum oppidū expugnasse cognouissent septuaginta naues armatorum militum plenas & com meatus Ferdinando Neapolitanorū Regi, cuius erat oppidum, quod Theucris captum tenebant, suis expensis auxilio miserunt, & propulsatis hostibus oppidum restituere. Cæterum fuerunt Rex Ferdinandus & Isabella Regina cunctis ferè virtutibus pares, & Regina liberalitatis operibus animosissima. Quæ quidē dādis muneribus & pecuniis numeratis cōstitutisq; p̄mitis vtriusq; cōferendis arbitrio multū semper addebat, & separatim largiebatur. Cuius liberalitatē & animi magnitudinē cum alii p̄multi magnates Hispaniæ, tum vero duo principes externi perspexerūt. Ioannes scilicet Rex Nauarræ, & Prosperus Columna Romanæ vr̄bis vtr̄ primarius. Quorū alter cum ad eā Hispalim venisset, alter Methymnā cognomento Cāpum, muneribus amplissimis vtr̄q; donatus ab ea discessit. De Regis quoq; munificentia multa separatim cōmemorare possem, quæ omnia prætermitto, duntaxat vno cōtentus exēplo, quo Cæsaraugustæ fuit vsus. Vbi Sanctæ Engratiæ monasterio solidorū milia ducēta numerauit, & milia decē quotannis in perpetuū donauit. Erant enim Catholici principes non solū liberales & animosi, sed etiā prudentes religiosi & circumspecti i deligendis locis & personis, quib⁹ tribuendū erat. Nam etsi liberalitas virtus est animi generosi atq; magnifici, qua diuites & magnanimi principes in pecuniis distribuendis, & aliis siue fortunæ siue naturæ bonis hominum gratiam demerentur, & Deū, qui bona omnia largitur, imitantur, multas tamen habet cautiones multasq; circūstantias. Quas omnes, qui liberales esse volūt, circūspicere diligentissime debēt. Ne vel imprudētes & iniusti, vel sine ratione liberales esse videant. Non est enī beneficiū, quod in quēpiā sine ratione cōferret. Quapropter illi quidē liberales appellari merito debēt & magna laude digni sunt, q̄ beneficia cōferētes prudenter cauteq; largiunt. Alii autē vituperandi magnosq; odio digni, q̄ vel ambitione liberales videri volunt, vel in eos beneficia collocare student, a quibus sperāt se consequuturos q̄ concupiscunt. Quorū munera largitionis quidem sunt, nō liberalitatis. Sunt enim similes hamo piscantū, q̄ pisces esca decipiūt. Quod illi præcipue faciūt, q̄ cōditione sua nō contenti res alienas & magnos dominatus affectāt. Sunt & hominū liberaliū genera multa. Alii nanq; auferre solent ab aliis, quod in alios conferūt, alii plus q̄ sua patit facultas imprudenter pfundunt. Dant alii nō vt prosint accipientibus, sed vt noceāt, multi non merentibus & indignis, nonnulli nō egētib⁹, sed diuitibus & ingratiss. Plurimq; non sapientibus & studiosis, sed auidi laudis & popularis applausus stultis & ineptis parafitis, quorum prauis assentationibus maxime delectantur, largissime distribuunt, vt de se benedicant falsosq; loquantur. Qui quidem se stultos esse non simulerent, si non essent homines insipientes, qui de se omnia facile credunt, & adulationem mentientium suarum laudum testimonium esse putant. Cum quib⁹ & alii complures accusandi sunt, & infames haberi merito debēt. Qui sub specie liberalitatis in voluptatibus Veneretis in frequentibus conuiuiis, in ludis & vanis spectaculorū pōpis non modo res suas familiares, & amplissima patrimonialia stulte consumunt, verū etiam clarum nomen & bonā famam, qua nihil est homini preciosius, turpiter deformāt & obscurāt. Quare Ferdinandi Regis & Isabellæ Regine liberalitas laudabilior virtusq; clarior est & gloria maior. Qui nō falsis assentatoribus vt auidi laudis & ambitiosi, non diuitibus, vt alienarum rerum cupidi, non ingratiss, vt imprudētes & inconsulti, non cōuiuiis & voluptatibus, vt intemperantes & prodigi, non deniq; ludis & spectaculis, vt pueriles & populares: sed miseris, inopibus, studiosis & benemerentibus mercedes & munera recte sancteq; tribuerunt, vt prouidi principes & saluberrimi. Qui propterea cunctis, qui liberales fuere, præferendi mihi iure videntur, quia & promerentibus beneficia conferebant, & largiendo iudicio vero semper & honesta beniuolentia, probabilibus munificentia fontibus utebantur. Non laudem, non obsequium, non mortalem gratiā & hominum remunerationem sperantes, sed euangelicam doctrinam sequentes ea quæ gratis acceperant, gratis benemeritis & iuste petentibus liberali manu erogabāt. Neq; sicuti pleriq; faciūt, opes & fortunæ bona custodientes amittebant, sed bene distribuendo cōseruabant. Quibus

De Regibus Catholicis.

Fol. cxxiii.

profecto in huiusmodi genere virtutis & opere liberalitatis comites ex viris illustribus, quos antiquitas celebravit, valde paucos, & ex foeminis vnam duntaxat inuenio regionis Apuliae. Quam alii Busam, alii Baulam nominarunt. Quae cum esset genere nobilis & admodum diues, Romanorum ciuium fere decem milibus ex praelio Canensis elapsis & a Canusiensibus intra sua moenia receptis alimenta, vestes, & viaticum largissime praebuit. Eodem tempore Fabius Maximus etiam suae liberalitatis testimonium reliquit memorabile. Qui cum ciues Romanos capteuios ab Hannibale Garthaginensium Duce recepisset, et pecuniam daturus, & senatus solvere nolisset, filium Romani misit, qui fundum, quem vnicum possidebat, vendidit, & pretium eius Hannibali numerauit. Quintus quoque Flaminius se quidem munificentia sua maxime laudabilem praestitit. Qui Philippo Macedoniae Rege bello superato cum ad victoriae suae spectaculum Graecia fere tota conueneret, facto signo tubae silentio, haec a pracone verba recitari iussit. Senatus populusque Romanus & Quintus Flaminius Imperator omnes Graeciae vrbes, quae sub ditione Philippi Regis fuerunt, liberas atque immunes esse iubet. Duos inuenio praeterea liberalitatis comites a scriptoribus antiquis honorifice commemoratos. Hieronem Siracusanum & Agrigentinum Gilliam. Quorum alter audita clade, quam Romani apud Trasimenum lacum passi fuerant, tritici modiorum milia trecenta, ducenta hordei, aurique ducata & quadraginta pondo Romae dono misit. Alter & diuitiis excellens & animo semper in conferendis magis pecuniis, quam accumulandis erat occupatus. Cuius domus non Gilliae quidem, sed officina munificentiae vocabatur. Qui, ut alia eius opera liberalitatis omittam, equites Gelsenium quingentos vi tempestatis in suas possessiones compulso aluit omnes atque vestiuit. Magna nimirum fuit horum, quos memorauimus, liberalitas, sed si ad calculum venerimus nihil prorsus ad Catholicorum principum munificentiam. Quae quidem est non cum parua mortalium liberalitate conferenda, sed potius Dei Optimi Maximi benignitati merito comparanda. Qui quidem propter ea munera quae supra scripsimus, plura oppida, plura praedia, plures pagos, plures fundos, plures agros possessiones, quam ceteri liberales & principes omnes tribuerunt. Qui denique multis, qui nihil penitus habebant, pro laborum suorum premio census & opes magnas contulerunt. Atque aliis magnatibus, qui maximas diuitias & amplissima patrimonia possidebant, ampliarunt.

Busa mulier diues & liberalis.
Fabius Maximus.

Quintus Flaminius.

Praconium.

Hiero Siracusanus.

Gillianus Agrigentinus.

DE CATHOLICORVM PRINCIPVM

humanitate & clementia.

Humanitatis atque clementiae, quarum altera charitas est erga proximos, & altera iniuriae remissio, in Catholicis principibus exempla multa magnaque perspecta fuere. De quibus ne plura commemorem, nobis illud vnum eorum eximiae pietatis indicio vel maximo fuit. Quod scilicet illorum mortem, qui in praelio occubissent, vel alio miserabili casu cecidissent, non solum magno dolore miserabantur, verum etiam tanquam parentes multis lachrymis atque gemitibus defleuerunt. Ideoque suorum militum saluti consulentes, hostes obsidione magis & fame, quam praeliis & oppugnatione saepe vicerunt. Qui praeterea me ipso praesente numerosas Gallorum Regis copias ab oppugnatione arcis oppidi, quod Salsas appellant, metu coactas discedentes cum armis persequi manuque capere possent, quia tamen non sine magna illorum strage fieri posse videbant, abire permiserunt, suis equitibus, qui hostes ferire iam coeperant, inuitis, & vix ab honore victoriae spoliisque cupiditate retractis. Magni & hoc etiam fuit humanitatis exemplum. Quoties enim vir vel Hispanie primarius, vel aliquis ex Christianis principibus e vita migrasset, ad eius haeredes & propinquos statim sapientes viros & religiosos consolandi gratia mittebant, lugentesque nigras vestes doloris sui et humanitatis testes induebant. Ferdinandi vero non humanissimi solum, sed etiam Christianissimi Regis argumentum memorabile non praeteribo silentio. Qui quidem quotannis die Iouis ante pascha resurrectionis more & exemplo Christi, (qui suis discipulis, ut hominibus humanitatis exemplum praebere, pedes lauit, & Petro quibus res cunctanti) duodecim pauperibus accitis pedes lavare consuevit. Quos deinde lotos, cornatos noui

Q. iiii

L. Marinei Siculi. Lib. xxi.

vestibus indutos & singulos singulis aureis donatos dimittebat. Viri quoque autē clementia cū in aliis multis, tū vero erga eos cognosci maxime potuit, quibus accusatione cessante facile parecebat. Et alios multos, quibus sine ullius querela leges ultimam poenam statuebāt, ad remum libentius atque metalla, quā ad mortem destinabāt.

DE FORTITVDINE ET PATIENTIA EORVM.

Tria saluberrima documenta, vel potius amplissima tria patrimonia & preciosissima munera Rex Ferdinandus & Isabella Regina suis heredibus testamento mādauerūt. Quae simul cum regnorum suorum gubernatione susceperent, & diligenter observarent. Primum scilicet speculum clarissimum fortitudinis, in quo se frequenter intuerent, seque cognoscerent. Secundum lucidissimum patientiae fontem, unde sitiētes liquores haurirent salutaris sitimque sedarent. Tertium pulcherrimum moderationis exemplar, quod non solum successores eorum, sed etiam mortales omnes & praecipue magni principes imitarentur. Haec itaque dona nepotibus & reliquis successoribus immortalia suarum virtutum monumenta reliquerunt, omnibus utriusque fortunae casibus admirabili patientia, summaque modestia resistentes. Qui nec prosperis rebus & victoriis, quas & multas & triumphales adepti fuere, laetantes efferebantur, nec aduersis & turbulentissimis tempestatibus unquam cesserunt. Sed omnia, quae sibi vel prospera vel aduersa contigissent, animo magno vultuque laeto atque sereno semper excipiebāt, nullum prorsus aut elati aut perturbati animi signum praeseferentes. A primis siquidem annis aetatis suae periculis adēndis & tolerandis laboribus assueti, multasque rerum varietates & temporum mutationes experti, Deo semper Optimo Maximo gratias agentes, omnibus inimicorum insidias & iniquitates atque fortunae flatus & refluxus temperantia & fortitudine singulari sustinebant. In namque fuerunt Catholici principes, qui cum aliis virtutibus, tum vero fortitudine, constantia & patientia mortales omnes longe superauerunt. Propterea quod omni genere virtutis armati & spiritu diuinitatis afflati celestique gratia repleti nihil non honestum, nihil non decorum faciebāt. Casus omnes aduersos qui mortalibus accidere solent, & neque humana prudentia neque ratione vlla vitari possunt, incredibili fortitudinis miraque patientia perferētes. Quorum maximam atque diuinam sapientiam cum in aliis multis aduersitatibus & laboribus, quos indigne plerumque patiebantur, tum in obitu liberorum non sine magna admiratione cognouimus. Nam etiam Ioannē vnicum filium, qui si vixisset vniuerso terrarum orbi dominaturus videbatur, & Isabellā filiā Portugalliae Reginā breui spacio temporis amiserunt, fortissimo tamen animo summo dolori resisterunt. Qui nimisrum duobus filiis, duobus generis, duobus nepotibus amissis exemplo magno patientiae nobis esse voluerunt. Qui praeterea non minori fortitudine patientiaque corporis dolores, quam animi passiones sustulerunt. Siquidem Rex Ferdinandus cum Barcinonae in ceruice grauissimum vulnus accepisset, non modo non turbatus est animo, sed nec quidem genuit, immo animo praesenti substitit, & recentem dolorem suppressens percussorem seruari iussit incolumē. Quae quidem res quoniam pertinet ad historiam breuiter explicabitur. Barcinonae siquidem cū Rex & Regina comorarentur & conuētus agerent, homo quidam nomine Ioannes Cagnamatio ex oppido Cagnamatio, quod a Barcinone passuum multa circiter quindecim distat, imaginatus, ut est humana fragilitas, se Regem futurum, si Regem occidisset, & inani cogitatione falsaque deceptus, Barcinonē veniens accinctus ferro, cuius acie saepe cotibus acuerat, locum non ut insanus, sed ut prouidentis elegit idoneum, & tempus observans ad Regem e domo, ubi cū suis consiliariis & Barcinonae ciuibus de negotiis & rebus agendis consultauerat, egressum dissimulater accessit, cui repente vulnus intulit crudelissimum. Quem iussu Regis, ut paulo ante diximus, a multitudinis impetu defensum, multisque tormentis affectum, ut si cuiuspiam subornatione tale facinus ausus fuisset, proderet, nihil consentientem cum iusticia membratim viuumque forcipibus igne cadentibus diuidendum censuisset, Regina propter animae periculum stragulari prius, deinde iam exanimem diuidi iussit. Quae & ipsa quoque corporis dolores animosissime pertulit semper, non

Ferdināus
Rex vulneratus.

De Regibus Catholicis.

Sol. crrv.

solum aduersæ valetudinis, sed etiâ partus. In quibus nec quæstia quidē fuit vnq̃, sed admirabili fortitudine, vt ab eius matronis cubiculariis accepi, dolorem vocemq̃ suppressibat.

DE STUDIO ET AMORE SVORVM ERGA

eos & sua in alios benignitate.

Quibus, vt honeste cuncta sancteq̃ præcipiebant, sic & omnes regnorum suorum proceres omnesq̃ populi libenter obsequebantur, & fideliter seruebant. Cū præsertim, bella gerebant. In quibus illis sese vtro offerebant, bona sua omnia & labores gratuitos pollicentes. Quorū pleriq̃, qui viribus plurimum poterant & opibus abundabant, nō solum labores & pecunias, sed etiâ sanguinem suū profundeabant. Ex quibus nonnulli fortissime præstantes vitā amiserunt. Quos, vt eorū virtus & memoria conseruetur, alio loco nominauim⁹. Qui cum regis dignitatis causā, tū vero Christianæ religionis honore flagrantem mortē præsertim honestā & gloriosam subire minime recusabant. Quib⁹ Rex & Regina gratissimi principes & viuētib⁹ & mortuis honoribus & sacrificiis officiū debitū præstiterunt. Et in eorum præterea liberos & vxores magna munera contulere. Est enim gens Hispaniæ omnis bellicosissima & suis principibus, qui iusticiā tuentur & fouent, fidelissima. Cuius nobilitas & cunctisq̃ generis homines alias omnes gentes officio rei militaris & aliis virtutibus longe præcedunt. Quare tametsi Catholici principes, vt sæpe dixim⁹, labores magnos & aduersa multa pertulerunt, fortissimis tamen suæ nationis hominibus prosperi satis fortunatq̃ fuerunt. Qui fidelissimo atq̃ tutissimo sapientissimorū Pontificum fortissimorūq̃ Ducum, Marchionū, Comitū, equitū, militūq̃ cōtubernio p̃sidio & obsequio maxime cōquiescebāt. Quorum viribus & in gentis q̃ plurimos & potentissimos hostes vicerunt, & principatus suos omnes absentes præsenteq̃ tranquillissime gubernabant. Nam cū duo sint hominum genera, quibus magni principes indigent, quorum altero bellicis in rebus & officio rei militaris, altero in capiendis consiliis & agendis negotiis vtiūtur, magnum numerū Catholici principes vtriusq̃ generis habuerunt. Apud quos duces exercit⁹ excellentissimos, sapientissimos Cardinales & alios Pontifices, præsides & gubernatores, regis domus præfectos maiores minoresq̃, maximos cancellarios & procancellarios prudentissimos, vtriusq̃ iuris & sacre theologie consultos doctissimos, cubicularios obseruantissimos, fidelissimos consiliarios, patrimonii regis præfectos, & thesaurarios vigilatissimos, diligentissimos secretarios cognouim⁹. Multas præterea foeminas generosas & illustres Regine maxime cultrices, multas puellas & nobilium liberos vtriq̃ seruientes. Quibus regia domus exculta, multos honores magnaq̃ munera quotidie conferebat. Quapropter Catholicis principib⁹ omnes q̃ libentissime diligentissimēq̃ seruebant. Qui de se multos benemerentes etiâ infimi generis homines ad honores magnos & altissimos dignitatis gradus euexerunt.

DE REGNIS PER CATHOLICOS PRINCIPES

recuperatis & aliis acquisitis.

Matrimonio coniuncti Catholici principes regna sua recognoscentes, omnia quæ suis iuris erant & ab aliis iniuste possidebātur, legibus & armis recuperare cœperunt. Et in primis Castellæ regnū, cuius bonam partē Portugalliæ Rex Alphonus, vt alio loco diximus, occupauerat, post multa prælia gesta deuictis tandem ac depulsis portugalliæ copiis ditioni suæ restituere. Subinde Granatense Mauris perdomitis & in deditiōem receptis. Recuperato autē Granatē regno principatum Russinonis & Ceretanē repetuere. Qd̃ Rex Gallosq̃ Carolus, qui principatū illum pro pecunia, quam Ludouicus pater eius Ioāni Aragonū Regi Ferdinandi patri mutuauerat, multos annos obtinuerat, liberalissime restituit, sine villa pecuniarum repetitione. Quarum summa erat ad numerū trecentorum milium aureorum, quos Galli coronas appellant. Deinde paruo interiecto tēpore Neapolitanū regnū a Gallis occupa-

Liberalitas
Caroli Francorū Regis,

Q. v

L. Marinei Siculi. Lib. xxi.

tum bis in suam potestatem & imperium rede gere, sæpe Gallorum copiis profligatis. Postea Nauarræ, quod quidam multos annos iniuste possidebant, De cuius regni cōditione & de cau sis quibus ad Reges Catholicos pertinebat, alibi scripsimus. Quare iure quidem repetitum ac recuperatum fuisse probari facile potest, non autem, vt nonnulli falso putauerunt, ereptum. Cu ius rei causam & rationem si quis scire voluerit, inueniet in linea & successionē Regum Arago num, in Rege Ramiro secundo. Præterea Catholici principes in Hispania nonnullas ciuitates & oppida multa sibi vendicarunt. Quæ nimia præteritorum Regum negligentia fuerat occupa ta. Per legatos etiam & exercitus suos in Atlantico mari Canarias & Indicas apud Antipodas gentes domuere, & ad cultum Christianæ religionis adduxerunt. In Africa quoq; Melillam, Oranum, Tabracam, quam Buxdam vocant, & Tripolim subegerunt. Qui si vitam longiorē produxissent, & aliorum principum, qui semper eos res magnas & sanctas molientes impedi re conabantur, inuidia caruissent, non equidem dubito quin Africa tota magnaq; pars Asia iam nunc Hispano parerent imperio. Quod quidem nepotes & alii successores, qui non mo do regnorum, sed etiam eorum virtutum sunt hæredes, & Christi nomen cultumq; rebus om nibus anteponunt, adiuuante Deo facturos speramus atq; prospicimus. Hoc enim Carolus & Ferdinandus fratres excellentissimi principes promittere videntur. Quorum alter auum Ma ximilianum, alter Ferdinandum, & vterq; Philippum patrem nobis representant.

DE ISABELLÆ REGINÆ MORTE.

Isabella regina multis magnisq; negotiis & cōtinuis ita defatigata laborib; i oppido, quod Methymna cognomento Gāpo dicitur, in aduersam incidit valetudinē. Qua cū dies prope quinquaginta conflixit. Quibus diebus cum omnes suæ domus equites, sacerdotes & totus Hispaniæ populi per omnes ecclesias sacrificiis, orationibus, ieiuniis, & lachrymis pro eius salute profusus Deum Optimum Maximum deprecarentur, illa tamen prudentissima mulier cum diem vitæ suæ vltimum appropinquare sensisset, omnes admonuit ne quis vltra Deū precibus fatigaret, & ecclesiæ sacramenta deuotissime recepit. Cuius tanta fuit honestatis & pudicitie cura, vt etiā cum extremam reciperet vnctionem, & iam animam ageret, nudum pedem sic vngendum præbuit, vt nemini, ne familiarissimæ quidem mulieri tangendum permiserit. Testamentum autem prudentissime condidit, & regnorum suorum curam & administrationem Ferdinando Regi commendauit hac conditione, ne iura censuscq; regnorum suorum alienaren tur villo modo. Obiit autem Hispaniarum maximum decus in oppido Methymna Capi, die vigesimo sexto Nouembris, anno. M.DIIII. Quo quidem die omnis Hispaniæ foelicitas, omne decus, omnium virtutum pulcherrimū specimen interit. Cuius corpus habitu Sancti Francisci reconditum animam Deo reddidit, & magno sacerdotum & equitum numero Granatam delatum sepelitur in loco satis humili, & vt testamento mandauerat, relictis omnibus pompis. Orbata itaq; Hispania clarissimo lumine non sine causa timere cepit, magnusq; terror omniu bonorum mentes inuasit. Qui ne seditiones & bella, quæ viuente Regina fuerat oppressa & extincta renascerentur, formidabant. Cæterum Rex prudentissimus Ferdinandus post obitum Reginæ multis profusus lachrymis, multis conuocatis equitibus Reginæ peractis exequiis Ioannam filiam Castellæ, Legionis & Granatæ cæterorūq; regnorum Reginam nominauit, & ab omnibus iureiurando ex consuetudine regni vocari iussit. Erat autē Ioanna filia sub idē tempus cū Philippo marito Maximiliani Imperatoris filio in Flandriæ comitatu. Ferdinan dus autem interea ex Reginæ testamento atq; rogatu regnorum omnium curam gubernatio nemq; suscepit, omnibus Hispanis consentientibus. Et post annum à morte Isabellæ Reginæ Germanam duxit uxorem Gallorum Regis consanguineam. Qui summa diligentia summaq; iusticia in sancta pace & optata tranquillaq; quiete regna omnia conseruauit. Cuius gubernatio fuit circiter biennium. Nam deinde cum venisset Philippus gener eius & Ioanna filia Idibus Aprilis anni quingentesimi sexti renunciata cura & gubernatione regnorum Castellæ, Le

De Regibus Catholicis.

Fol. cxxvi.

glonis, & Granatæ, ad regna sua Aragoniæ primū se contulit, & deinde Neapolim nauigauit. Quo digresso Philippus & Ioanna coniux eius à magnatibus & populorum Castellæ procuratoribus in oppido Pincia, quod Valladolid vocant, Castellæ Reges vocati fuere præstito iuramento, & Carolus eorum filius dictus est Castellæ princeps. Erat autem Philippus iuuenis corpore validus, facie pulchra, aspectu iocundo, animo liberali, ingenio claro, & literis adornatus. Qui regnavit menses ferè quatuor, & in vrbe Burgenſi aduersa valetudine correptus, paucis diebus è vita decessit, die vigesimo quinto Septembris, anni prænominati. Quo mortuo, Ioanna Regina viduata remanens vel ex morte mariti, quem vehementer amabat, vel nulla gubernandi experientia, vel alia causa gubernandi munus recusauit. Gubernatum itaq; regnum fuit per consiliarios, & Franciscum Ximentium Hispaniæ Cardinalem. Qui Castellæ regnum gubernauit menses circiter vndeſcim, multis Castellæ magnatibus inuitis atq; etiam murmurantibus. Erant autem in hac gubernatione Regi consiliarii, Alphonsus à Fonte cognominatus iureconsultus, & Episcopus Iacensis moribus & etate grauis, qui consilio præſidebat, Petrus Oropesanus doctior Canonici iuris interpres & vita probus, Fernandus Tellus Licenciatus vir ingenio magnus & genere nobilis patria Hispanensis. Erat & Gaspar Moxica Licenciatus in vtroq; iure natione Gulpuzcuanus vir probus & literis ac genere clarus, item Lauretius Carualalus doctior egregius & genere nobilis, aderat & Ludonicus Polancus vtriusq; iuris consultus. Fuerunt & alii complures, quorum nomina me latent. Regina autem Ioanna Ferdinandum patrem, qui Neapoli tunc erat, ad regni gubernationem vocari iussit. Qui filiaë votis annuens se venturum respondit. Cæterū quoniam multæ erant in regno Neapolis, & magna negocia, aduentum suum per aliquot menses distulit. Tandem multis filiaë suæ nunciis & literis acceptis & omnibus ferè Castellæ populis supplicantibus die quarto Iunii, anni quingentesimi septimi nauim conscendit, multisq; trirēibus magnaq; classe comitatus in Hispaniam remeauit incolumis & peroptatus, & multis malis, quæ per Hispaniam committebantur, occurrat. Qui cum tumultus & nonnullorum procerum motus oppressisset, omnes Castellæ populos tranquilla pace magnaq; iusticia prope septennium gubernauit. Postea vero anno tertiodécimo supra millesimū & quingentesimū ex vrbe Burgenſi Pinciā, qd distat à Burgis passuū milia circiter octoginta, se contulit, vbi per annū ferè cōmorat⁹ est, multaq; negocia confecit. Vnde discedens in coenobium, quod Meiorada dicitur ordinis Sancti Hieronymi apud oppidum Olimetū profectus, aduersa valetudine grauatus indies magis ac magis affligebatur, adeo vt de eius salute & spe vitæ medici ferè omnes desperaret. Quā quidem valetudinem viri qdā prudentes ex medicamentis quibusdam sibi datis ad procreandum prouenisse putauere. Quæ siue sciens siue deceptus acceperat, medicorum tamen cōsiliis obediens, & multis adiutus remediis interdum conualeſcebat, & spem vitæ medici pollicebantur, sed pristina valetudinem recuperare nunq̃ valuit, quin potius eius virtus paulatim declinabat ad mortem. Siquidē neq; pedibus insistere poterat, neq; familiares, vt solebat, alloquebat, & à negotiis oibus abſtinebat. Cuius vult⁹, qui serenissimus semp fuerat, nō hilaris, non iucundus, sed subtristis & subobscur⁹.

Philippi Regis felicitas

DE MORTE FERDINANDI REGIS.

QUIdemum cum ex vrbe Placētia Hispalim versus in lectica veheretur, in pago paruo nomine Madrigalegio, quod est apud oppidum Guadalupum die vigesimo secundo mēſis Ianuarii, anni millesimi quingentesimi decimi sexti Rex Catholicus Ferdināus & nūq̃ satis laudatus ecclesiæ sacramētis deuotissime receptis, Deo spiritum reddidit, annū agens ætatis suæ quartum & sexagesimū cum regnasset annis duobus et quadraginta. Habuit autem moriens apud se præter alios nobiles Federicum Henricum Almirantem Castellæ, & Federicum à Toledo Ducem Aluanū suos fratres, alterum patrualem, & alterum amittinum. Aderat & Clementis Protonotarius, qui fuit vnus ex testamētariis & testamentum scripsit. Cuius mihi datū fuit exemplum, quod quia magnum volumen erat, & operi nostro minime necessarium, præ-

L. Marinei Siculi. Lib. xxi.

termisimus. Elegit autem sibi Rex Ferdinandus sepulturam in vrbe Granata, vt alibi scriptis-
mus, vbi & vxor eius Isabella Regina iacebat & nūc ambo simul iacent, & effigies vtriusq; cer-
nūtur in alto tumulo valde conspicuo. Quo etiam Regis Philippi corpus Imperatoris Caro-
li iussu delatū fuit ex oppido quod Tordefillas appellant, vbi longo tempore iacuerat.

DE FERDINANDI REGIS ET ISABELLAE REGINAE LIBERIS.

Mihi de Catholicis principibus summatim locuto, superest vt eorum liberos proleq;
pulcherrimam nominatim referam. Genuerūt itaq; Catholici principes Ioannē vni-
cum filium, qui cum Margaritā Maximiliani Imperatoris filiam vxorem duxisset adulescen-
tulus, post confectas nuptias & variis ludis & spectaculis sumptuosissime celebratis nō solum
ab equitibus Regiæ curiæ, sed ab omnibus etiam totius Hispaniæ populis & Sicilia infra an-
num diem vitæ suæ clausit vltimum, non sine summo dolore parentum & lachrymis & totius
Hispaniæ atq; Sicilia consternatione summoq; fletu. Obiit autem hic princeps naturæ dote
bus excellens & literis adornatus Salmanticæ, anno. MCXVII. Cuius luctuosissima mors, q;
maximo gaudio successit, nouam scribendæ tragediæ materiā poetis & scriptoribus præbuit.
Eius corpus Aulā delatum fuit & iacet in cœnobio sancti Thomæ ordinis Predicatorū. Pro-
genuerunt & filias quatuor, Isabellā scilicet, quæ primum nupsit Alphonso Ioanni Portuga-
liæ Regis filio, qui lapsu currētis equi, vt alio loco dixim⁹, infelicitē occubuit. Quo mortuo
nupsit eius vxor Emanueli Portugalliæ Regi. Secundam filiam susceperunt Ioannam, quæ nu-
psit Philippo Maximiliani Imperatoris filio Carolumq; peperit Imperatorem, & Ferdinanda-
dum Vngariæ Regem. Peperit & filias duas, Leonorā, quæ primū nupsit Emanueli Regi Por-
tugalliæ, post cuius mortem nupsit Frācisco Gallorū Regi. Peperit & Catherinā, quæ nunc est
vxor Ioannis Portugalliæ Regis. Tercio autem loco Regibus Catholicis nata est Maria, quæ
post obitum suæ sororis Isabellæ fuit vxor Emanuelis Portugalliæ Regis. Hæc peperit Ioan-
nem qui nunc est Rex Portugalliæ, & fratres eius atq; sorores, quos alibi nominauimus. Viti-
mam præterea genuerunt filiam Catherinā, quæ nunc est Angliæ Regina. Habuit etiā Ferdin-
andus ex quadā generosa virgine (quæ fuit Euolis Vicecomes) Alphonsum Aragonem Cæ-
sarAugustanum Antistitem. Qui patris mores & virtutes omnes sic imitatus est, sic eiusdem re-
cta vestigia secutus, sic eum totum refert, sic dentq; seipsum gerit, vt nō minorem ipse suarum
virtutum materiā scriptoribus præbeat. Cuius animi magnitudo & naturæ felicitas verum
quidem illud nostrum tetrastichon faciunt.

Principe virtutes omnes qui queris in uno,
Alphonsum certe queris Aragonem.

Possidet hic animi dotes & corporis omnes
Et princeps felix quicquid habere potest.

¶ Aliud tetrastichon nostrum de eiusdem principis memoria futura.

Si genus & virtus viuunt post funera magni
Principis, in uita si bene facta manent,

Nestoris egregiam famam superabit & annos
Principis Alphonso nomen Aragoni.

Progeniit præterea Rex Ferdinandus Ioannā Aragonēā scēminā pstantissimā, quæ nupsit Bern-
ardino Velasco Castellæ Comestabili viro inter Hispaniæ primarios titulis & opibus excellen-
ti & generositate pstantissimo. Suscepit etiā filiam Mariam ex scēminā Vasconia pulcherrima
nomine Toda. Progeniit insuper & aliā Mariam, cuius mater fuit generosa de familia Pireira
Regni Portugalliæ. Hæ duæ sorores eiusdem nominis viuunt hodie in cœnobio Madrigalis
oppidi, præfuntq; cæteris monialibus.

DE CAROLI REGIS ADVENTV IN HISPANIAM

CAeterum Ferdinando Rege mortuo Carolus eius nepos nuntis & multorum literis ad-
monit⁹ in Hispaniam profectiōem parare coepit. Ad quē inter plures Castellæ nobiles

De Catholicis principibus.

Sol. cxxvii

& Aragonia nonnulli, qui Regū Catholicorum secretarii fuerant, sese contulerūt. Ex quibus fuit vnus Franciscus cognomento Gobus, quē Carolus Castellæ negotiis secretariū præfeci-
cit de eius ingenio & moribus informatis. Postea vero rebus ad professionē comparatis ex
Flandriæ littoribus in Hispaniam traiecit, & in oppido Villa Viciosa, quod est apud Astures
ē nauis descendit die XIX. mensis Septembris anno. M. D. XVII. Hic dies paucos quies-
cēdi causa cōmoratus, mox ad visendā matrē Reginā Ioanā Turrē Sillanā se cōtulit. De cuius
reb⁹, q̄s gerere feliciter incipit & posthac gestur⁹ est, in ei⁹ historia Deo iuuante cōscribem⁹.

LIBER. XII.

DE IMPERATORIBVS QVOS HISPANIA ROMAE
ET CONSTANTINOPOLI DEDIT.

OST AVTEM Hispanorum Regū nomina & successiones dicā
nunc breui quos Hispania Romæ dedit & Cōstantinopoli Imperato-
res. Nam cū olim Romam ex provinciis alię frumentum, aliæ ferrum
aliæ equos, aliæ alia munera mitterent, Hispania quidē cum his omni-
bus etiam mittebat Imperatores, quos hoc loco memorare constitui.
His enim mirū in modū poterit ac debet semper Hispania gloriari.
Quę semper eos viros genuerit, qui vbiq; terrarum fuerint pri-
mum semper locum tenuerint.

DE NERVA ROMANORVM IMPERATORE.

POST Cæsares Imperatores, qui numero duodecim fuere, Nerva primus imperauit, qui
Domitiano successit. Fuit autem admodum senex & populi Romani et senatus consensu
vocatus ad imperiū. Quod cum suscepisset omnia ipsius imperii sceptrā ex Domitiani tyran-
nide in maximo tumultu offendit. Quam ob rem se equissimum atq; vtilē omnib⁹ præstare
diligēter conatus est. Vnde eius opera omnia Domitiani acta ex senatus decreto sunt abrogata,
& multi exilio damnati in patriam rediere, multiq; suis bonis & fortunis multati suo benefi-
cio ea recepere. Inter quos etiam Ioannes Euangelista ab exilio reuocatus est, & Ephesum cū
magno gaudio remeauit. Verum quum post primum sui principatus annum iam senio gra-
uaretur, & mors instaret, Reipublicæ cauens Traianum sibi adoptauit in filium. Quo adopta-
to cum septuagesimum ætatis excederet annum, vitæ suæ finē mox fecit. Cuius corpus in hor-
tis Salustianis sepelientes, animā in cælum relatā senatus decreto retulerunt.

DE TRAIANO ROMANORVM IMPERATORE

qui Vulpus Crinetus cognominatus est.

TRAIANUS autem decoris Hispanis plurimum attulit. Nā cum a Nerva electus esset, impe-
rio suscepto res admodum inclytas gessit. Fuit enim vir in omni virtutis genere præstā-
tissimus, & qui inter sanctos Christianos (vt multis placet) merito referēd⁹ est. Quippe q̄ opti-
mos principes rerū gestarum magnificentia, & omni virtute, laude & gloria superauit. In pri-
mis nanq; imperii fines longe lateq; diffudit. Germaniā enim trans Rhenum, vt Orosius scri-
bit, in pristinum statum reduxit. Daciāq; cum aliis gentibus Romano subegit imperio. Par-
thos quoq; recepit, & Albanis Regem dedit. Euphratem & Tygrinē provincias fecit. Arme-
niam insuper Assyriāq; Mesopotamiā, Seleuciā, Thesiphontem ac Babyloniam vicit, & vsq;
ad Indię fines tenuit. Ad mare etiā rubrum accessit. In quo classē validā constituit, qua inde
fines vastaret. Hic quippe omnibus in omnia se æqualem exhibuit. Quinimo, vt scribit Eus-
trophius, per sepe amicos salutationis gratia visitauit, & neminem vnq; laesit, vbiq; enim terrarū

Orosius.

De Catholicis principibus.

Sol. cxxvii

& Aragonia nonnulli, qui Regū Catholicorum secretarii fuerant, sese contulerūt. Ex quibus fuit vnus Franciscus cognomento Gobus, quē Carolus Castellæ negotiis secretariū præfeci-
cit de eius ingenio & moribus informatis. Postea vero rebus ad professionē comparatis ex
Flandriæ littoribus in Hispaniam traiecit, & in oppido Villa Viciosa, quod est apud Astures
ē naui descendit die XIX. mensis Septembris anno. M. D. XVII. Hic dies paucos quies-
cēdi causa cōmoratus, mox ad visendā matrē Reginā Ioanā Turrē Sillanā se cōtulit. De cui⁹
reb⁹, q̄s gerere feliciter incipit & posthac gestur⁹ est, in ei⁹ historia Deo iuuante cōscribem⁹.

LIBER. XII.

DE IMPERATORIBVS QVOS HISPANIA ROMAE
ET CONSTANTINOPOLI DEDIT.

OST AVTEM Hispanorum Regū nomina & successiones dicā
nunc breui quos Hispania Romæ dedit & Cōstantinopoli Imperato-
res. Nam cū olim Romam ex provinciis alię frumentum, aliæ ferrum
aliæ equos, aliæ alia munera mitterent, Hispania quidē cum his omni-
bus etiam mittebat Imperatores, quos hoc loco memorare constitui.
His enim mirū in modū poterit ac debet semper Hispania gloriari.
Quę semper eos viros genuerit, qui vbiq; terrarum fuerint pri-
mum semper locum tenuerint.

DE NERVA ROMANORVM IMPERATORE.

Post Cæsares Imperatores, qui numero duodecim fuere, Nerva primus imperauit, qui
Domitiano successit. Fuit autem admodum senex & populi Romani et senatus consensu
vocatus ad imperiū. Quod cum suscepisset omnia ipsius imperii sceptrā ex Domitiani tyran-
nide in maximo tumultu offendit. Quam ob rem se equissimum atq; vtilē omnib⁹ præstare
diligēter conatus est. Vnde eius opera omnia Domitiani acta ex senatus decreto sunt abrogā-
ta, & multi exilio damnati in patriam rediere, multiq; suis bonis & fortunis multati suo benefi-
cio ea recepere. Inter quos etiam Ioannes Euangelista ab exilio reuocatus est, & Ephesum cū
magno gaudio remeauit. Verum quū post primum sui principatus annum iam senio gra-
uaretur, & mors instaret, Reipublicæ cauens Traianum sibi adoptauit in filium. Quo adopta-
to cum septuagesimum ætatis excederet annum, vitæ suæ finē mox fecit. Cuius corpus in hor-
tis Salustianis sepelientes, animā in cælum relatā senatus decreto retulerunt.

DE TRAIANO ROMANORVM IMPERATORE

qui Vulpius Crinetus cognominatus est.

Traianus autem decoris Hispanis plurimum attulit. Nā cum a Nerva electus esset, impe-
rio suscepto res admodum inclytas gessit. Fuit enim vir in omni virtutis genere præstā-
tissimus, & qui inter sanctos Christianos (vt multis placet) merito referēd⁹ est. Quippe q̄ opti-
mos principes rerū gestarum magnificentia, & omni virtute, laude & gloria superauit. In pri-
mis nanq; imperii fines longe lateq; diffudit. Germaniā enim trans Rhenum, vt Orosius scri-
bit, in pristinum statum reduxit. Daciāq; cum aliis gentibus Romano subegit imperio. Par-
thos quoq; recepit, & Albanis Regem dedit. Euphratem & Tygriū provincias fecit. Arme-
niam insuper Assyriamq; Mesopotamiā, Seleuciā, Thesiphontem ac Babyloniam vicit, & vsq;
ad Indię fines tenuit. Ad mare etiā rubrum accessit. In quo classē validā constituit, qua inde
fines vastaret. Hic quippe omnibus in omnia se æqualem exhibuit. Quinimo, vt scribit Eus-
trophius, per sepe amicos salutationis gratia visitauit, & neminem vnq; laesit, vbiq; enim terrarū

Orosius.

L. Marinei Siculi. Lib. xxi.

ista se omnibus æqualem præstitit, ut usque ad Iustiniani magni tempora in creatione principum semper sit acclamatum, scilicet sit Augusto & Traiano melior. Honores enim imperii, diuitias, facultates, & præmia benemerentibus præ cæteris æque distribuit. Cuius tale persæpe dictum erat, talē priuatis Imperatorem esse oportere, quales priuatos sibi optat habere. Immunitates urbibus inopia laborantibus ultro offerebat. Portum Anconitanum nunc mirum in modum auctū extruxit, & alia multa edificauit. Nihil unquam in vita egit, nihilque cogitauit, quod non ad omnium utilitatem pertineret. Vixit annis tribus & sexaginta, in quibus decem & octo imperauit. Cuius probitatis & morū, etsi perierint scripta in historia digesta, non tamē obtruncata est memoria, quin multa plures scripserint, à quibus nos pauca hæc sumpsimus. Igitur cum summa belli domique gloria floreret, ut Eusebius scripsit, apud Seleuciam Isauriæ ciuitatē profuuo vëtris extinctus est. Cuius ossa postmodum Romā delata in foro ibidem in aurea vna, quam ipse struxerat sub columna, quæ adhuc extat centum quadraginta pedū altitudine, sepulta sunt. Cuius anima Romani senatus sententia relata est in cælum. Cuius patria fuit, ut asserit, oppidum quod Pëtracta Serrana dicitur.

Eusebius.

DE HADRIANO HELIO ROMANORVM
IMPERATORE.

HAdrianus cognomento Helius Traiani consobrine filius post Traianum imperiū suscepens multa quidem magnifice gessit. Fuit enim vir magnus & inter optimos principes non immerito numerandus. Nam liberalis, splendidus, magnificus, clemens, & utraq; lingua eruditus, necnon & musicæ, medicinæque artis scientissimus fuit. Qui cum leges multas composuisset, à populo Romano ob benemerita pater appellatus est, & non modo Romanis, sed etiam Atheniensibus legem petentibus ex Draconis Solonisque sententiâ iura composuit. Quibus etiâ bibliothecam magnificam atque insignem construxit. Et cum vir doctissimus esset virorum quoque doctorum, & maxime Plutarchi Cheronei sexti, Agathoclis, et Oenæ magni philosophorum familiaritate usus & delectatus est. Idemque sacris Eleusinae initiatus multa Atheniensibus dona contulit, eorumque pontem Cephessi fluminis allusione desolatum restituit, potensque sui nominis adhuc stantem super Tyberim in Vaticano fecit, ac iuxta illum sepulchrum suū miræ magnitudinis extruxit, qua mole seu sepulchro nunc Romani Pontifices pro arce vtuntur, quæ Sancti Angeli castellum nuncupatur. Mirifice quoque ac sumptuose & alibi hic clarissimus Imperator ædificauit, & potissimum in Iudæa Hierosolimam à Tito euerfam mœnibus & ædificiis instaurauit, & adeo eam amplificauit, ut passionis Domini nostri Iesu Christi locum intra mœnia concluderet, & ex suo nomine Helia appellauit. Præcepit ne cui Iudæo, sed tantum Christianis introeundi facultas omnino daretur. Nam cum primo Christianis aduersaretur, postea cognita eorum religione eis admodum fuit, & beneficus fuit. Alexandriam quoque Aegypti ciuitatem à Romanis dirutam suā instaurauit impensa. Murū item in Anglia duxit octoginta milibus passuum longitudinis. Tyburtinam villam nunc ciuitatem ædificauit. Et Pomponii magni sepulchrum magnificentissime extruxit, atque innumerabilia alia opera peregit. Tandem & ipse sexagenario maior intercutis a quæ morbo apud Batas Campaniæ urbem vitæ suæ finem fecit & Puteolis in villa Ciceronis sepultus fuit. Vbi Anthonius Pius eius successor templum pro sepulchro consecrauit.

DE ANTHONIO COGNOMINE PIO ROMANORVM
IMPERATORE.

Anthonius autem Pius Hadriani gener & adoptione filius Romanis quoque impauit. Quia etsi incertum est an fuerit in Hispania natus, eius tamē originem & progenitores Hispanos fuisse plures attestantur. Fuit autem vir optimus, qui imperio suscepto tanta cum modestia & benignitate imperauit, ut merito non imperii, sed Pii cognomentum adeptus, & patriæ

De Imperatorib⁹ q̄ fuerūt Hispani. Sol. cxxviii.

pater appellat⁹ sit. Nulli quippe vnq̄ neq; priuatim neq; publice acerb⁹ fuit, & hoc verbū p̄ se dixisse ferūt, malle se vnū ciuē seruare, q̄ mille hostes p̄dere. Nā tāta religionis, pietatis, gratiæ, humanitatis, clemētiæ, iusticiæq; ac modestiæ munere p̄dit⁹ erat, vt cū Numa Pōpilio bonorū oīum sentētia merito cōparari possit. Quā ob rem multi Reges multaq; nationes, positis ei⁹ iussu armis, ad eū cōtrouersias cūctasq; lites deferret, etusdēq; sentētiæ statim parerent.

DE MARCO Anthonio Romanorū Imperatore cognomine vero.

Marcus etiā Anthoni⁹ cognomēto Verus ad imperiū fratri suo Anthonio Pto successit. Qui imperio susceptores maximas gessit. Nā (vt testis est Eusebius) Germanos, Marcomanos, Sequanos, Sarmatasq; magna virtute superauit. Ad qd̄ bellū iturus cū nō haberet vnde stipēdia militib⁹ solueret, oēm imperatoriā supellestilem & vxoris ornatū vēdidit, & precia merētibus dedit. Fuit præterea literarū studiosissim⁹, ac liberalitate clarissim⁹. Quapropter ab omnib⁹ ita colebatur, vt sacrilegi nomen incurreret, qui ei⁹ imaginē domi nō haberet.

DE THEODOSIO Seniore Imperatore Constantinopolitano.

Theodosius Constantinopolitanus Imperator Christianissimus, optim⁹ & præstantissim⁹ fuit, & Traiani, à quo ducebat originē, persimilis. Qui postq̄ breui tyrānos sustulit, auxilio dñi nostri fretus, in quo maxime cōsistebat, & Androgeū seu Androgatū Maximianū Ducē, ac Abrugastem Eugentumq; Galliarum tyrānos, & Germaniæ partis inuadentes superauit & occidit. Quod eius historiæ celebrator poeta Claudianus insignis admirans ait.

O nimium dilecte Deo tibi militat æther,

Et coniuuati ueniunt ad classica uenti.

Chunc itaq; nō immerito & Ambrosius, & Augustinus de ciuitate Dei maximis laudib⁹ extollunt. Cui ad militārē disciplinā addunt etiā ingēti & religionis laudes ingētes. Hic enim inter alias virtutes humilitatē præcipue coluisse fertur. Nā cū viri Theſſalonicēses (vt in historia sancti Petroni habetur) Iudicē suū in theatro occidissent, irā percit⁹ esset, diu Ambrosii precibus eis facillime pepercit. Verū postea suorū familiarū malitia compulsus ad quinq; hominū milia iussit occidi. Quod ubi diuus Ambrosius intellexit, Imperatori apud Mediolanū existenti ecclesiæ introitū, nisi pœniteret, interdixit. Quod legimus in canone. de. pœn. dist. 2. cap. secūdo. Quam quidē admonitiōe ita animo æquo tulit, vt vltro Ambrosio gratias egerit, atq; pœnituerit, & vr̄bem ipsam laceratā restaurauerit, vt notatur in prohemio. ff. Vnde & pœnitentiā peractā legem tulit, vt principum sententiæ super mortis animaduersione prolata vīq; in trigesimum diem ab executoribus semper differretur, quatenus locus misericordiæ, vel si reo exigeret pœnitentiā, non deperiret. Quam ob rem postea si quando ira percitus fuisset, hac cunctatio ne utebatur, vt ter alphabetum prius proferret, quā quicquam verbo mandaret.

DE ARCHADIO Imperatore Constantinopolitanorum.

Archadius magni Theodosii filius Constantinopolis cum Honorio fratre præfuit imperio, qui Christianissim⁹ fuisse, & bellicis in rebus strenuissim⁹. Nam Ruffinum atq; alios Duces magno conatu imperiū affectantes summa virtute oppressere.

DE HONORIO Imperatore Constantinopolitanorum.

Honorius autē Archadio mortuo imperiū tenuit vnā cū Theodosio fratris filio, vir certe moribus & religione Theodosio patri cōsimilis. Qui cum primū imperiū suscepit Cōstantinū tyrānū interfecit. Cuius etiā iussu cūctis expulsis hæreticis pax ecclesiis reddita est. Itaq; pacatā relinquēs Rēpublicā sepultus iuxta Petri basilicā iacet in pulcherrimo mausæolo.

DE THEODOSIO Iuniorē Cōstantinopolis Imperatore.

Theodosius Iunior Archadii Imperatoris filius cum Valēntiano Placidie amittæ suæ filio septem & viginti annis imperauit. Princeps omnino Christianissim⁹ & humanitate clarissim⁹. Qui imperiū in maxima rerū p̄turbatione suscepit ac possedit. Nā Affricā ferme vniuersam Gēferico Vandalorū Regi ablatam amisit, & Aegypti partē dep̄didit. In Panonia quoq; & Vnu Duce Attila res multas vastauere. Multas etiā in Britānia calamitates, direptio-

Theodosius Imp.

Claudianus.

Archadius Imp.

Honorius Imp.

Theodosius Iunior Imp.

L. Marinei Siculi. Libro. xxiij.

nes, vastationesq; pertulit. Deinde Vefegothi, Sueui, & Alani Lusitanā Tarracōnēsemq; Hispaniā & Aquitanā capiētes à Ligeti flumine vsq; ad Carthaginē nouam omnia occupauere præter Cantabros & Astures. Qui pro sua constantia Romanorū milites conseruauere. Quæ mala Theodosius animaduertens Valentinianum cum Placidia matre sua statim ad regendam ac defendendam misit Hispaniam. Ipse autem Ioānem quēdam tyrānum opprimens regnum omne recepit. Quo sine prole moriente Valentinianus est Imperator electus.

DE FERDINANDO Vngariæ frater Caroli Imperatoris.

DE Vngariæ Rege Ferdinādo, qui adulescētulus militiā ingressus, arma tractare coepit, dicam breuiter q̄ mihi fata promittūt, eum. s. Hispaniæ & Christianæ Republicæ honori magno & augmēto fore. Quē quidē fati necessitas & Dei volūtas nō sine casu motuq; colorū potētissimis ac, sæuissimis Christianæ religionis hostib⁹ opposuit. Quib⁹ hæten⁹ fortissime resistit, & in posterū de oib⁹ Barbaris gētib⁹ & Christiani nois inimicis, vt spero, Deo iuuante simul cū Carolo fratre triūphabit. Cæterū de reb⁹, quas hic Rex Ferdinādus adulescēs hæten⁹ gessit, & naturæ dotibus, multi scripserunt. Et nos, Deo iuuante, præter ea quæ scripsimus in historia Cæsaris, alia quoq; quæ post hac eum facturum multo maiora speramus, in honorem Dei & nostræ religionis conscribemus.

QVAE DESVNT HVIC OPERI.

Esiderabit in hoc volumine lector & frustra requirit Hispaniæ viros illustres. De quibus nō solū præteritis, sed etiā nunc viuentib⁹, vt in prologo, & aliis in locis mentio est, numerose scripserā: sed cū illorū nomina & res gestas nostris Principib⁹ recensuissem, illi quidē etsi propter Hispaniæ felicitatē, quæ tot viros insignes progeniisset, valde gauisi cū laborē nostrū & industriā cōprobasent, eorundē tamen volūtas, & consiliū fuit, vt in præsentiarū virorū illustriū catalogus nō æderetur. Dicebant enim prudentissimi Principes, qd̄ inter viuentes, vt est humana cōditio, magna nasceretur inuidia, & iusta præterea multorū querela, qui prætermissi fuissent. Fuit igitur mihi parendū principib⁹ nostris rem iustā præsertim atq; prudētē imperātib⁹. Subduximus itaq; de volumine viros illustres & nōnullas etiā mulieres memoratu dignas. Quæ cū cæteris, quæ mihi posthac occurrerint in lucē proferētur in posterū. Nō me igitur mentitū iudicabis benignissime lector, & qd̄ tibi nūc offero libēter accipias. Vale.

LYCII MARINEI SICVLI VIRI DOCTISSIMI ATQVE

Regij historiographi opus de rebus Hispaniæ memorabilibus expliciūt,

& nunc Cæsareæ Maiestatis iussu in lucem editum. Impres-

sum Complusi per Michaelē de Eguia, Absolutūq;

est mense Maij. Anno ab orbe redempto.

M. D. XXXIII.

